

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศ เพื่อการศึกษาและการรู้สารสนเทศมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศ ของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ ได้นำเสนอตามหัวข้อดังนี้

1) พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

1.1) แนวคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

1.2) ตัวแบบที่สำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

1.3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

1.3.1) งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง

1.3.2) งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

2) การรู้สารสนเทศ

2.1) ความหมายของการรู้สารสนเทศ

2.2) ความสำคัญของการรู้สารสนเทศ

2.3) ลักษณะของผู้รู้สารสนเทศ

2.4) มาตรฐานการรู้สารสนเทศ

2.5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ

2.5.1) งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง

2.5.2) งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

3) มหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์

3.1) ข้อมูลทั่วไปของมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์

3.2) การจัดการเรียนการสอนด้านการแสวงหาสารสนเทศ และการรู้สารสนเทศ

4) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ และการรู้สารสนเทศ

พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

1. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

การแสวงหาสารสนเทศ เป็นกระบวนการค้นหาความรู้ หรือคำตอบในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง โดยการซักถามผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ การคาดเดาคำตอบเอง การรับฟังข้อมูลจากผู้อื่น การค้นหาคำตอบจากแหล่งสารสนเทศต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หรือการเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการสารสนเทศที่ตนตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญ ความต้องการสารสนเทศ เช่น บุคคลที่อยู่ในวัยเรียนย่อมต้องเห็นความสำคัญของการหาความรู้ทางวิชาการ จึงต้องการหาข้อมูลข่าวสารในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้แล้วบุคคลหนึ่งอาจมีความต้องการข้อมูลข่าวสารมากกว่าหนึ่งสารสนเทศ ตัวอย่างเช่น นักศึกษาอาจต้องการหาข้อมูลเพื่อทำรายงานในวิชาที่เรียน และต้องการทราบเวลาเดินทางโดยสารประจำทางเพื่อเดินทางไปพักผ่อนในช่วงวันหยุด ซึ่งความต้องการสารสนเทศนี้จะแสดงออกและนำไปสู่พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ หมายถึง กิจกรรมหรือปฏิสัมพันธ์ที่บุคคลกระทำเพื่อแสวงหาสารสนเทศอย่างมีจุดมุ่งหมาย ทั้งนี้ เพื่อสนองความต้องการบางประการของผู้แสวงหา (อารีย์ ชื่นวัฒนา, 2545)

พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่บุคคลกระทำขึ้นเมื่อมีความต้องการสารสนเทศในด้านต่างๆ โดยการแสวงหาสารสนเทศ อาจจะแสวงหาจากระบบสารสนเทศโดยมนุษย์ หรือระบบสารสนเทศโดยคอมพิวเตอร์ ซึ่งพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศจะสิ้นสุดลงเมื่อบุคคลได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ (ณมรัตน์ ปิงตระกูล, 2550)

พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ หมายถึง บริบทใดก็ตามที่สารสนเทศได้รับการแสวงหา และครอบคลุมทุกรูปแบบของการแสวงหาสารสนเทศ (Ellis, 1997)

พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ หมายถึง พฤติกรรมทั้งหมดของบุคคลหนึ่ง ซึ่งเชื่อมโยงบุคคลผู้นั้นให้เข้าถึงแหล่งสารสนเทศต่างๆ โดยใช้ช่องทางในการเผยแพร่จากสื่อต่างๆ (Wilson, 2000)

พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ หมายถึง การกระทำของบุคคลในการสืบค้นสารสนเทศ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลนั้นๆ (Budd, 2001)

จากคำนิยามดังกล่าว สามารถสรุปความหมายของพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศได้ว่า กิจกรรมหรือกระบวนการที่บุคคลกระทำขึ้นอย่างมีวัตถุประสงค์ เพื่อตอบสนองความต้องการสารสนเทศที่ตนต้องการ โดยการมีปฏิสัมพันธ์ระบบสารสนเทศทั้งระบบสารสนเทศโดยมนุษย์ หรือระบบสารสนเทศโดยคอมพิวเตอร์

2. ตัวแบบที่สำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

2.1 ตัวแบบพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์ (The Information Seeking Behavioral Model of Social Scientists)

“ตัวแบบพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ของนักสังคมศาสตร์” ซึ่งเป็นตัวแบบพื้นฐานที่เอลลิสพัฒนาขึ้นจากผลการวิจัยพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ของนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ในปี ค.ศ. 1987 และ ค.ศ. 1989 ตัวแบบพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย พฤติกรรม 6 ประการ (Ellis, 1989; Ellis, Cox and Hall, 1993; Ellis and Haugan, 1997) ได้แก่

1) **การเริ่มต้น (Starting)** เป็นการเริ่มต้นกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ โดยอาจเป็นการทำงานชิ้นใหม่หรือสนใจศึกษาหาความรู้ในเรื่องใหม่ ซึ่งผู้แสวงหาสารสนเทศอาจเริ่มต้นจากการสอบถามเพื่อนร่วมงานหรือผู้รู้ การอ่านตำราพื้นฐานเรื่องนั้น ๆ เป็นต้น

2) **การเชื่อมโยงร้อยเรียง (Chaining)** เป็นการเชื่อมโยงสารสนเทศจากการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม โดยอาจเป็นการเชื่อมโยงย้อนหลัง (Backward Chaining) คือเชื่อมโยงจากรายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรมในเอกสารที่มีอยู่ หรือการเชื่อมโยงข้างหน้า (Forward Chaining) คือเชื่อมโยงว่ามีเอกสารใดอ้างอิงถึงเอกสารที่มีอยู่บ้าง

3) **การสำรวจเลือกดู (Browsing)** เป็นการค้นหาโดยมีเรื่องที่ต้องการหรือสนใจอยู่อย่างกว้าง ๆ จึงต้องสำรวจบริการเวียนสารบรรณวารสารในสาขาวิชาที่สนใจ เพื่อเลือกดูบทความที่อาจตรงกับความสนใจเฉพาะได้ เป็นการเลือกดูอย่างผ่าน ๆ ซึ่งต่างจากการค้นแบบเฉพาะเจาะจง (Specific Searching) ที่ค้นจากหัวข้อหรือชื่อเรื่องโดยตรง

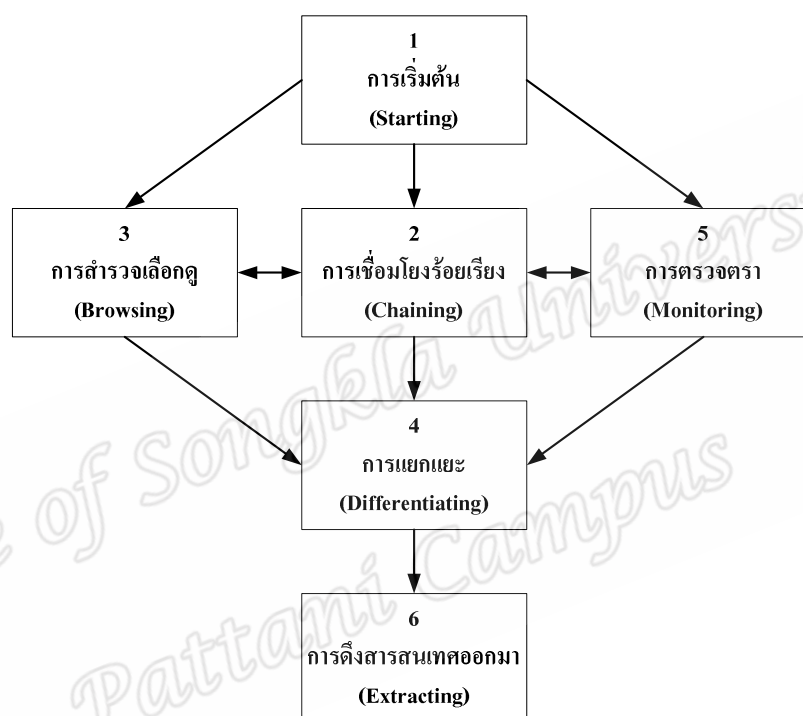
4) **การแยกแยะ (Differentiating)** เป็นการแยกแยะสารสนเทศที่แสวงหาได้ โดยใช้เกณฑ์ต่าง ๆ เช่น ชื่อผู้แต่ง ชื่อวารสาร ฯลฯ เป็นเกณฑ์เพื่อกรองสารสนเทศที่แสวงหาได้

5) **การตรวจตรา (Monitoring)** เป็นการตรวจตราวรรณกรรมหรือสารสนเทศใหม่ในสาขาวิชาหรือแวดวงวิชาการที่ตนสนใจและคุ้นเคย เช่น การติดตามจากรายชื่อหนังสือใหม่ของสำนักพิมพ์ในสาขาวิชานั้น ๆ การติดตามอ่านวารสารบางรายชื่อทุกฉบับที่ตีพิมพ์ การติดต่อสื่อสารกับนักวิจัยหรือนักวิชาการที่ตนรู้จัก เป็นต้น

6) **การดึงสารสนเทศออกมา (Extracting)** เป็นการดึงสารสนเทศที่ต้องการจากรายงานการวิจัย บทความวารสาร หนังสือ ฐานข้อมูลดัชนี หรือเอกสารประกอบการประชุม ซึ่งเป็นสารสนเทศเพียงบางส่วนในเอกสารที่สามารถนำไปใช้ได้ทันที เช่น สถิติค่ากล่าวหรือคำพูดสำคัญ ผลการศึกษา ผล

วิจัย ฯลฯ ผู้แสวงหาสารสนเทศจำเป็นต้องระบุเอกสารที่มีสารสนเทศที่ต้องการเสียก่อน จึงจะสามารถดึงสารสนเทศออกมาได้

นิชากร อุ้นทะวงษ์ (2550 : Online) ได้นำเสนอตัวแบบตัวแบบพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ และองค์ประกอบดังภาพประกอบ 1

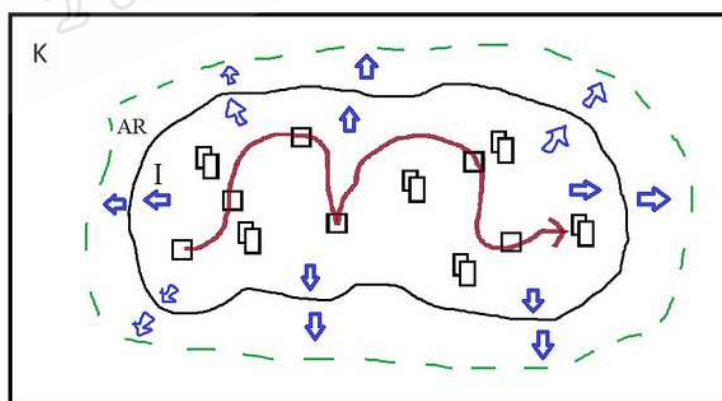
ภาพประกอบ 1 ตัวแบบพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของตัวแบบพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของเอลลิสที่เป็นจุดแข็ง ก็คือ มีความสอดคล้องกับตัวแบบของคนอื่น ๆ เช่น Kuhlthau (1993) ที่คล้ายคลึงกัน ในรูปแบบของพฤติกรรม/กิจกรรมที่มีความหลากหลายที่นำไปใช้ในกระบวนการแสวงหา ค้นหาสารสนเทศ ตัวแบบพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของเอลลิส เป็นตัวแบบที่สำคัญ เพราะว่า เป็นตัวแบบพื้นฐานของ การวิจัยเชิงทดลอง และถูกนำไปใช้ในการศึกษาหลาย ๆ สาขา และหลากหลายกลุ่มผู้ใช้ การจำแนกพฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารสนเทศของเอลลิส ระหว่างนักสังคมศาสตร์ ได้แนะนำว่า ระบบการค้นคืนสารสนเทศน่าจะเป็นประโยชน์มากขึ้น โดยรวมถึงลักษณะของพฤติกรรม/กิจกรรมที่สนับสนุนตัวแบบนี้โดยตรง

ยกตัวอย่างตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของเอลลิส โดยยกตัวอย่างตามแบบเว็บเบราว์เซอร์ เช่น การเริ่มต้นจากหน้าเว็บไซต์หน้าหนึ่ง หรือ 2-3 หน้าในไซต์หนึ่ง เพื่ออ่านหรือหาข้อมูลที่สนใจอื่น ๆ ต่อไป (Starting) จากนั้นก็ดูลิงก์หรือเชื่อมโยงต่าง ๆ ที่อยู่ในหน้าเว็บเพจหนึ่ง ก็สามารถคลิกเชื่อมโยงได้ทั้งเดินหน้าและถอยหลัง (Chaining) อ่านหน้าเว็บไซต์แบบสแกนโดยเลือกดูผ่าน ๆ เฉพาะเรื่องที่สนใจก่อน (Browsing) ทำสัญลักษณ์เพื่อแยกแหล่งทรัพยากรที่สนใจไว้เพื่อสามารถกลับมาเลือกใช้เพื่ออ้างอิงต่อไปได้ง่าย (Differentiating) บอกรับเป็นสมาชิกหรือรับแจ้งรายการสารสนเทศใหม่ ๆ ทางอีเมลเพื่อติดตามข่าว (Monitoring) และค้นหาสารสนเทศจากแหล่งที่ต้องการจริงๆ จากสารสนเทศทั้งหมด เพื่อนำออกมาใช้ (Extracting) (Meho and Tibbo, 2003)

2.2 ตัวแบบเบอรี่พิกกิงของเบทส์ (Bates' Berrypicking Model)

เบทส์ (Bates, 1989) นำเสนอตัวแบบการค้นหาสารสนเทศตัวแบบใหม่ที่ลักษณะใกล้เคียงกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของผู้ใช้มากกว่าตัวแบบพื้นฐานที่เน้นระบบเป็นศูนย์กลาง เบทส์เรียกตัวแบบของตนเองว่า "Berrypicking" โดยมีแนวคิดว่าการรวบรวมการสืบค้นสารสนเทศไม่ได้มีขั้นตอนที่เป็นลำดับขั้น ผู้ใช้จะสืบค้นสารสนเทศจากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่งโดยการเริ่มต้นจากการหาหัวข้อกว้าง ๆ หรือรายการอ้างอิงรายการใดรายการหนึ่งก่อน จากนั้นผู้ใช้ก็จะค้นหาสารสนเทศต่อไปยังแหล่งสารสนเทศอื่น ๆ ที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งผู้ใช้จะค้นพบแนวความคิดใหม่ ๆ และค้นพบแนวทางที่จะค้นค้นต่อ ๆ ไป ซึ่งจะเกิดข้อคำถามใหม่ ๆ และผู้ค้นก็จะค้นค้นสารสนเทศใหม่ ๆ โดยไม่ได้คาดคิดมาก่อน ดังภาพประกอบ 2 (จุฬามาศ พรหมทอง, 2550)

Marcia Bates' "Content of Berrypicking Search" model MODIFIED by Kathy Mulholland 2/2011, HIB class

➡ Expansion force of new information, ideas and thoughts

- - - Universe of "Assumed Reality" (AR)

ภาพประกอบ 2 การสืบค้นแบบเบอรี่พิกกิงของเบทส์

ตัวแบบเบอริฟิคกิงมีความแตกต่างจากตัวแบบการสืบค้นสารสนเทศพื้นฐาน 4 ประการ คือ

- 1) ลักษณะของข้อความจะไม่คงที่แต่จะมีวิวัฒนาการไปเรื่อย ๆ
- 2) ผู้ใช้จะได้รับสารสนเทศที่ละเอียดกว่าแทนที่จะได้รับสารสนเทศคร่าวๆ
- 3) ผู้ค้นหาสารสนเทศจะใช้เทคนิคที่หลากหลายมากกว่าการค้นคืนจากรายการ

บรรณานุกรมในฐานะข้อมูลเพียงอย่างเดียว

4) ผู้ใช้จะแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลายมากขึ้นกว่าการใช้เพียงแค่การค้นคืนสารสนเทศจากฐานข้อมูลบรรณานุกรมเท่านั้น

ตัวแบบเบอริฟิคกิงไม่ได้เน้นขั้นตอนของการค้นคืนสารสนเทศ แต่เป็นการนำเสนอกลยุทธ์การสืบค้นสารสนเทศที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่

1) การติดตามเชิงอรรถหรือรายการอ้างอิง (Footnote Chasing) หรือการเชื่อมโยงย้อนหลัง (Backward Chaining) เป็นการติดตามแสวงหาสารสนเทศจากรายการอ้างอิงในเชิงอรรถที่พบในหนังสือหรือบทความที่สนใจ ซึ่งเป็นเทคนิคที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในกลุ่มนักวิจัยในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ด้วยกลยุทธ์ดังกล่าวผสมผสานกับการเชื่อมโยงวิธีวิธีการอื่น ๆ ผู้ใช้จะสามารถหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดจากการที่ต้องแสวงหาสารสนเทศทั้งหมดจากมวลทรัพยากรสารสนเทศที่เกี่ยวข้องได้

2) การสืบค้นจากดัชนีรายการอ้างอิง (Citation Index) หรือ การเชื่อมโยงข้างหน้า (Forward Chaining) เป็นการค้นหาสารสนเทศโดยเริ่มจากรายการอ้างอิงรายการใดรายการหนึ่งในดัชนีรายการอ้างอิง (Citation Index) เพื่อสำรวจว่ามีผู้ใดนำผลงานดังกล่าวไปอ้างอิงบ้าง

3) การสืบค้นจากวารสาร (Journal Run) เป็นการค้นหาสารสนเทศจากวารสารสำคัญ ๆ ในสาขาวิชานั้น ๆ โดยกำหนดชื่อวารสารหลักในสาขาวิชาที่ต้องการสืบค้น และสำรวจวารสารชื่อนั้น ๆ ย้อนหลังทุกฉบับตามจำนวนปีที่ต้องการสืบค้นจากวารสารฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังทำการค้นหา การสืบค้นวิธีนี้ทำให้ได้บทความในเรื่องที่ต้องการจำนวนมาก เนื่องจากวารสารหลักในสาขาวิชาต่าง ๆ จะมีบทความที่เกี่ยวข้องในสาขานั้น ๆ สูงกว่าวารสารอื่น ๆ

4) การสำรวจชั้นหนังสือ (Area Scanning) เป็นการสำรวจหนังสือที่อยู่ในชั้นเดียวกัน เพื่อให้ได้หนังสือในเนื้อหาที่ต้องการหลายเล่ม

5) การสืบค้นในบริการบรรณานุกรมและดัชนีและสาระสังเขป (Subject Searches in Bibliographies and Abstracting and Indexing Services) เป็นกลยุทธ์การค้นคืนสารสนเทศแบบ

พื้นฐานดั้งเดิม โดยการสืบค้นสารสนเทศจากหัวเรื่องและคำค้นในบรรณานุกรม สารระสังเขปและ
 วรรณคดีจำนวนมาก ที่จัดเรียงรายการตามหัวเรื่อง (Subject) ของบริการรายการบรรณานุกรม
 สารระสังเขปและวรรณคดี

6) การสืบค้นจากชื่อผู้แต่ง (Author Searching) เป็นการสืบค้นในกรณีที่ทราบว่าผู้
 แต่งคนใดเขียนเรื่องในสาขาที่ต้องการ อาจใช้ชื่อผู้แต่งคนนั้นในการสืบค้นเพื่อให้ได้งานเขียนของผู้
 แต่งนั้นเพิ่มเติมในหัวข้อเดียวกัน

ตัวแบบเบอริฟิกันเป็นแบบสำหรับการค้นหาสารสนเทศและเป็นแบบในการ
 นำไปสู่แนวทางการออกแบบฐานข้อมูลและส่วนต่อประสานการสืบค้นที่ผู้ใช้จะสามารถสืบค้น
 สารสนเทศที่ต้องการได้ด้วยความรู้สึกที่เป็นธรรมชาติ แต่ทว่าพฤติกรรมการสืบค้นสารสนเทศของ
 บุคคลอาจใช้วิธีเดิมซ้ำ ๆ หรือสืบค้นด้วยวิธีใหม่หลายวิธีประกอบกัน เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการ
 และพฤติกรรมการสืบค้นสารสนเทศจะสิ้นสุดลงเมื่อบุคคลได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ

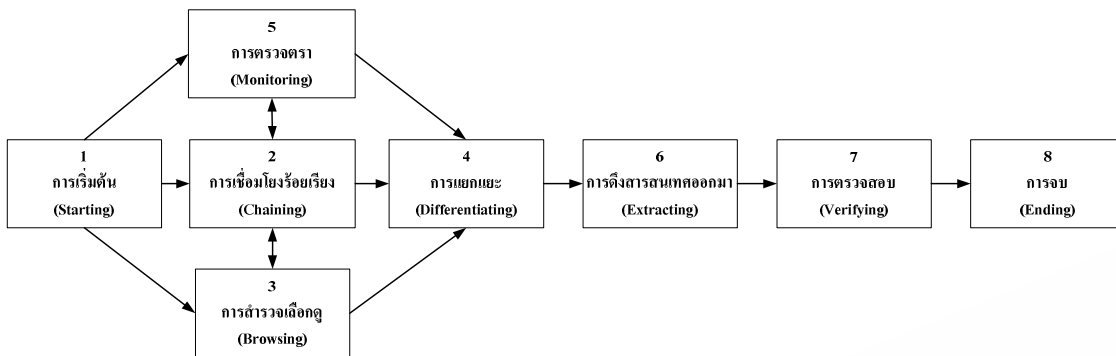
2.3 ตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศของนักวิจัยทางวิชาการ (The Information Seeking Pattern of Academic Researchers)

ตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศของนักวิจัยทางวิชาการ เป็นแบบที่ประยุกต์ตัวแบบ
 พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์ โดยนำไปศึกษาวิจัยเพิ่มเติมกับนักฟิสิกส์และ
 นักเคมีในปี ค.ศ. 1993 ซึ่ง Ellis พบว่า ตัวแบบพื้นฐานของเขาสามารถอธิบายพฤติกรรมแสวงหา
 สารสนเทศได้เช่นกัน โดยเพิ่มพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศเข้าไปอีก 2 กระบวนการเข้าไปในตัว
 แบบพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์ (Ellis, Cox and Hall, 1993; Ellis and
 Haugan, 1997) ได้แก่

1) การตรวจสอบ (Verifying) เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของสารสนเทศ ซึ่งอาจ
 เกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ เช่น ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการพิมพ์ (Typographical Error) เป็นต้น

2) การจบ (Ending) เป็นจุดสิ้นสุดกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ ผู้แสวงหา
 สารสนเทศจะอยู่ในช่วงของกิจกรรมเตรียมจัดทำต้นฉบับที่จะนำไปเผยแพร่ กิจกรรมในช่วงจบ
 ได้แก่ การทำสรุปสุดท้าย (Final Summary) และการทำบันทึก (Organizing Note)

ผู้วิจัยได้นำเสนอตัวแบบตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศของนักวิจัยทางวิชาการ และ
 องค์ประกอบตามความเข้าใจของผู้วิจัยเอง ดังภาพประกอบ 3

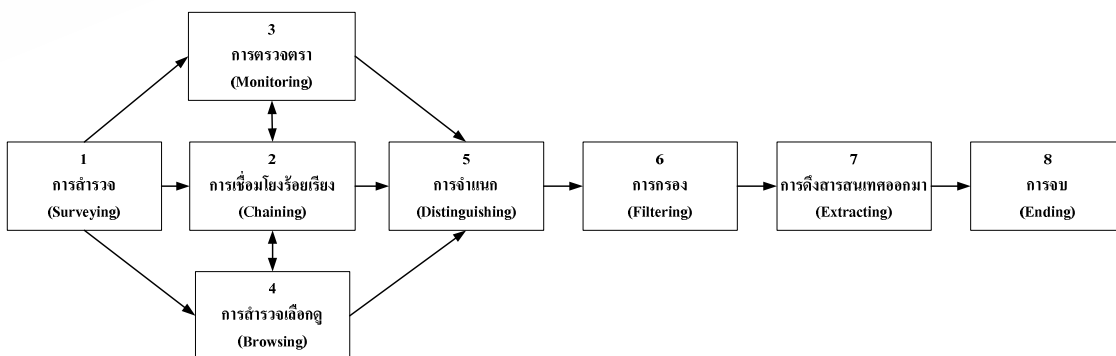

ภาพประกอบ 3 ตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศของนักวิจัยทางวิชาการ

2.4 ตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศของนักวิจัย (The Information Seeking Pattern of the Researchers)

Ellis ได้ปรับปรุงตัวแบบของเขากครั้งในปี ค.ศ. 1997 จากการวิจัยพฤติกรรม การแสวงหาสารสนเทศของวิศวกรและนักวิจัยสาขาวิทยาศาสตร์ของศูนย์วิจัยประเทศนอร์เวย์ ตัวแบบประกอบด้วยพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ 8 ขั้นตอน คือ การสำรวจ การเชื่อมโยงร้อยเรียง การตรวจตรา การสำรวจเลือกดู การจำแนก การกรอง การดึงสารสนเทศออกมา และการจบ (Ellis and Hagan, 1997)

ผู้วิจัยได้นำเสนอตัวแบบตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศของนักวิจัย และองค์ประกอบตามความเข้าใจของผู้วิจัยเอง ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ตัวแบบการแสวงหาสารสนเทศของนักวิจัย

ตัวแบบประกอบด้วยพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ 8 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) การสำรวจ (Surveying) เป็นการสำรวจสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับภาระงานหรือโครงการที่จะเริ่มต้นอย่างคร่าวๆ ในเบื้องต้น
- 2) การเชื่อมโยงร้อยเรียง (Chaining) เป็นการเชื่อมโยงไปสู่สารสนเทศอื่นๆ จากรายการอ้างอิงในรูปแบบต่างๆ ในสารสนเทศที่เป็นจุดเริ่มต้น
- 3) การตรวจตรา (Monitoring) เป็นการติดตามความก้าวหน้าและเทคโนโลยีต่างๆ ในสาขาใดสาขาหนึ่ง จากแหล่งสารสนเทศที่ติดตามอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งจากช่องทางสารสนเทศที่เป็นทางการ และช่องทางสารสนเทศที่ไม่เป็นทางการ
- 4) การสำรวจเลือกดู (Browsing) เป็นการสำรวจเลือกดูสารสนเทศทั้งสารสนเทศจากแหล่งปฐมภูมิและแหล่งทุติยภูมิ
- 5) การจำแนก (Distinguishing) เป็นการจัดลำดับความสำคัญของสารสนเทศกับความเกี่ยวข้องของภาระงาน
- 6) การกรอง (Filtering) เป็นการกำหนดเกณฑ์หรือเครื่องมือเพื่อกรองสารสนเทศในระหว่างการค้นหา เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เกี่ยวข้องและเที่ยงตรงเท่าที่จะทำได้
- 7) การดึงสารสนเทศออกมา (Extracting) เป็นการสำรวจสารสนเทศที่พบตลอดทั้งชิ้น เพื่อมองหาเนื้อความที่สนใจจากสารสนเทศนั้นๆ
- 8) การจบ (Ending) เป็นขั้นตอนการสิ้นสุดกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ และเป็นจุดสิ้นสุดโครงการวิจัยและพัฒนา

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ

3.1 งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง

มาลี ไชยเสนา (2542) ได้ศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า สถานที่ที่นักศึกษานิยมใช้ในการแสวงหาสารสนเทศเป็นประจำ คือ ห้องสมุดของสถาบัน นักศึกษาเลือกสารสนเทศทางวิชาการโดยเลือกตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้สอน นักศึกษามีวัตถุประสงค์ในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าประกอบการเรียนตามหลักสูตร และค้นคว้าหาความรู้ในสาขาที่น่าสนใจนอกเหนือจากวิชาเรียน ค้นหาสารสนเทศที่ต้องการด้วยตนเอง และใช้เครื่องมือในการช่วยค้นเป็นบางครั้ง ทรัพยากรสารสนเทศที่นักศึกษาแสวงหามากที่สุดคือตำราวิชาการภาษาไทย วารสารและนิตยสารภาษาไทย วิทยานิพนธ์หรือปริญญา

นิพนธ์ และใช้สารสนเทศจากสื่อ โสตทัศนน้อยมาก นักศึกษาพบปัญหาการใช้สารสนเทศในระดับมากที่สุดคือคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอ หนังสือพิมพ์ที่มีให้บริการไม่เพียงพอ วารสารฉบับที่ต้องการ ไม่มีให้ห้องสมุด หนังสือส่วนใหญ่เก่าล้าสมัยอยู่ในสภาพที่ชำรุด หนังสือที่ต้องการหาตัวเล่มไม่พบ

วงแก้ว จินดาภรณ์ (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การแสวงหาสารสนเทศทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จากกลุ่มตัวอย่าง 420 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

1) นักศึกษามีความต้องการสารสนเทศเพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาภายในมหาวิทยาลัย และสารสนเทศที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการขอหนังสือหรือเอกสารสำคัญต่างๆ ที่ทันสมัยในระดับมากที่สุด สำหรับวิธีการแสวงหาสารสนเทศทางการศึกษา พบว่า นักศึกษามีวิธีการแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล จากแหล่งสถาบัน และจากแหล่งสื่อรูปแบบต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง

2) วิธีการเข้าถึงหรือติดต่อกับแหล่งสารสนเทศ พบว่า นักศึกษาจะไปขอรับบริการด้วยตนเองมากที่สุด รองลงมาคือ ขอรับบริการโดยใช้โทรศัพท์ และให้บุคคลอื่นฯติดต่อแทนตามลำดับ

3) นักศึกษาประสบปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศทางการศึกษาจากแหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล และแหล่งสารสนเทศประเภทสื่อในรูปแบบต่างๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบจากแหล่งสารสนเทศประเภทสถาบันนั้น นักศึกษาประสบอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย

4) นักศึกษาชายและนักศึกษานักศึกษามีวิธีการแสวงหาสารสนเทศทางการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5) นักศึกษาที่เข้าเรียนต่างปีการศึกษา กัน มีวิธีการการแสวงหาสารสนเทศทางการศึกษาไม่แตกต่างกัน

6) นักศึกษาที่เรียนอยู่ในคณะต่างกัน มีวิธีการการแสวงหาสารสนเทศทางการศึกษาไม่แตกต่างกัน

พนิดา สมประจบ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำศิลปนิพนธ์ของนักศึกษาคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ผลการวิจัยพบว่า แหล่งสารสนเทศที่นักศึกษาใช้มากที่สุด คือ ห้องสมุดคณะศิลปกรรม ประเภทของสารสนเทศที่ใช้ในระดับมากมี 4 ประเภท คือ หนังสือ หนังสือภาพ หนังสืออ้างอิง และวิทยานิพนธ์ วิธีการแสวงหาสารสนเทศที่นักศึกษาใช้อยู่ในระดับมาก คือ ปรึกษาอาจารย์/ผู้เชี่ยวชาญ และสังเกตจากสภาพแวดล้อม ในส่วน

ปัญหาการแสวงหาสารสนเทศพบว่า นักศึกษาจำนวนมากประสบปัญหาเกี่ยวกับสารสนเทศที่ได้ไม่ตรงกับความต้องการ ข้อมูลมีน้อยไม่เพียงพอกับเนื้อหาศิลปนิพนธ์ หนังสือข้อมูลในห้องสมุดศิลปกรรมมีน้อยเกินไป

ยุพา เปล่งปลั่ง (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี โปรแกรมสาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ กลุ่มราชภัฏภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาใช้สารสนเทศทุกประเภทในระดับปานกลาง จำแนกตามประเภทพบว่า มีการใช้หนังสือพิมพ์ภาษาไทยมาก รองลงมา คือ หนังสือทั่วไปภาษาไทย ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์นักศึกษานำใช้เว็บไซต์มาก ด้านสื่อโสตทัศนศึกษาใช้วีดิทัศน์ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ สไลด์ ส่วนปัญหาที่พบคือ สารสนเทศบางประเภทมีน้อย รองลงมา คือ เก่า/ไม่ทันสมัย และไม่ตรงตามความต้องการ ปัญหา ด้านสถานที่พบว่า สถานที่คับแคบ ระยะเวลาเปิดให้บริการน้อยเกินไป และเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการไม่สุภาพ ไม่มีมนุษยสัมพันธ์

สายลม วุฒิสมนุรณ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการแสวงหาสารสนเทศของ นักศึกษามัธยมศึกษาสาขาสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยใช้การสัมภาษณ์จากผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวน 15 คน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษามัธยมศึกษาสาขาสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวแบบพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์ของเอลลิส โดยกระบวนการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษประกอบด้วย การเริ่มต้น การสำรวจเลือกดู การเชื่อมโยงร้อยเรียง การค้นหาแบบเฉพาะเจาะจง การติดตามลิงค์ การแยกแยะ การดึงสารสนเทศออกมา และการตรวจตรา

สภาพปัญหาที่นักศึกษาประสบระหว่างการแสวงหาสารสนเทศ ได้แก่ ไม่สามารถเข้าถึงเอกสารฉบับเต็ม ไม่ได้รับสารสนเทศตามที่คาดหวังสารสนเทศที่เกี่ยวข้องมีมากเกินไป และสารสนเทศส่วนใหญ่ที่ได้รับเป็นภาษาอังกฤษ

พิมพ์ ภูษะดาว (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การแสวงหาสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตของ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนนวมินทราชินูทิศสวนกุหลาบวิทยาลัย จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า การแสวงหาสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ค้นคว้าประกอบการเรียน ปัญหาที่พบในระดับมากในการแสวงหาสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต คือ คอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอต่อผู้ใช้บริการ และปัญหาด้านเวลาเปิดให้บริการอินเทอร์เน็ตของห้องสมุด ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนไม่เพียงพอ ความล่าช้าของการเข้าถึง และปัญหาทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษทำให้ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้

อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า ของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสวงหาสารสนเทศเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อกิจกรรมการเรียนนั้น นักศึกษาใช้สื่อทุกประเภทในห้องสมุดวิทยาเขตที่เรียนอยู่ โดยวัสดุพิมพ์ที่ใ้มากที่สุดคือ หนังสือพิมพ์ และหนังสือวิชาการ แหล่งสารสนเทศที่นักศึกษาใช้ในการแสวงหาสารสนเทศ ประกอบด้วย แหล่งสารสนเทศที่เป็นสถาบันของนักศึกษาใช้ห้องสมุดมากที่สุด แหล่งสารสนเทศบุคคลที่ใ้มากที่สุด คือ อาจารย์ เพื่อน รุ่นพี่ที่จบไปแล้ว และผู้ปฏิบัติงานอยู่ก่อน ปัญหาที่นักศึกษาพบมากที่สุดในการใช้ห้องสมุดวิทยาเขตที่เรียนอยู่ คือ จำนวนหนังสือ/สื่อไม่เพียงพอ หนังสือ/สื่อล้าสมัย ห้องสมุดขาดการประชาสัมพันธ์ และคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอ

สุนทรทิพย์ คำจันทร์ (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการใช้สารสนเทศและพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย จากกลุ่มตัวอย่าง 350 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการแสวงหาสารสนเทศกลุ่มตัวอย่างเริ่มต้นแสวงหาสารสนเทศจากอาจารย์ ค้นหาจากเว็บบนอินเทอร์เน็ต และกลั่นกรองข้อมูลที่ได้รับจากหน้าสารบัญหนังสือ หรือสารบัญวารสาร ประเมินสารสนเทศจากคำแนะนำของอาจารย์/ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มตัวอย่างติดตามสารสนเทศใหม่ๆ จากการสำรวจสารสนเทศบนเว็บไซต์ และเมื่อได้รับสารสนเทศตรงกับความต้องการ มีการบันทึกข้อมูลไว้ เพื่อพิจารณาความถูกต้อง/ความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากการอ่านสารระสังเขป (บทคัดย่อ) และสิ้นสุดการแสวงหาสารสนเทศจากการสอบถามอาจารย์/ผู้เชี่ยวชาญ

สมคิด ดวงจักร์ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จากกลุ่มตัวอย่าง 320 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการแสวงหาสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงมีการแสวงหาสารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับมาก
- 2) ลักษณะเฉพาะบุคคลกับการแสวงหาสารสนเทศโดยรวม มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .430 ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับ ปานกลาง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) สภาพแวดล้อมทางด้านสารสนเทศกับการแสวงหาสารสนเทศโดยรวม มีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .345 ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4) เป้าหมายในชีวิตกับการแสวงหาสารสนเทศโดยรวม มีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .251 ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5) ลักษณะสารสนเทศของห้องสมุดกับการแสวงหาสารสนเทศโดยรวม มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .501 ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

6) ความสามารถในการใช้สารสนเทศกับการแสวงหาสารสนเทศโดยรวม มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .315 ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.2 งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

Fesimyer (2000) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาภูมิศาสตร์ เปรียบเทียบการใช้สารสนเทศที่เป็นสิ่งตีพิมพ์ และแหล่งสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยศึกษาจากรายการบรรณานุกรมที่อ้างอิงในรายงานของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาใช้สารสนเทศที่หลากหลายรูปแบบ สำหรับสารสนเทศที่เป็นสิ่งตีพิมพ์ เช่น สารานุกรม หนังสืออ้างอิง ตำรา บทความจากวารสาร และหนังสือพิมพ์ ส่วนแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ นักศึกษาใช้เว็บไซต์มากที่สุด

Meho (2001) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ถึงความต้องการและพฤติกรรมการแสวงหาที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของสารสนเทศที่นักศึกษาใช้คือ ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย วิทยานิพนธ์ ส่วนแหล่งสารสนเทศที่ใช้คือแหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล เช่น ครู/อาจารย์ บรรณารักษ์ และเพื่อน

Kim (2006) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยตัวทำนายคุณลักษณะงานที่มีผลต่อพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศบนเว็บ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาว่า ปัจจัยลักษณะงานอะไรบ้างที่มีผลต่อพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศบนเว็บในยุคสารสนเทศดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะของงานที่มีผลต่อพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ได้แก่ ปัจจัยด้าน โครงสร้างของงาน

ปัจจัยด้านวัตถุประสงค์ของงาน ปัจจัยด้านเนื้อหาของงาน ปัจจัยด้านสารสนเทศที่คาดหวัง ปัจจัยด้านแหล่งสารสนเทศที่คาดหวัง

จากการสังเคราะห์ประเด็นที่ได้ศึกษาจากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ด้านจุดมุ่งหมายในการแสวงหาสารสนเทศ

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศ พบว่า ผู้ใช้มีการแสวงหาสารสนเทศโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษา ค้นคว้าประกอบกิจกรรมการเรียน (มาลี ไชยเสนา, 2542; วงแก้ว จินตมณี, 2544; พิมพา ภูยะดาว, 2547; อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย, 2547) ผู้ใช้มีการแสวงหาสารสนเทศโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นคว้าหาความรู้และพัฒนาตนเองเรียน (มาลี ไชยเสนา, 2542; อุไรพร เตินเดือน, 2550) ผู้ใช้มีการแสวงหาสารสนเทศโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย (Kim, 2006)

2) ด้านวิธีการในแสวงหาสารสนเทศ

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศ พบว่า ผู้ใช้มีการแสวงหาสารสนเทศโดยการเข้าใช้บริการห้องสมุด/สถาบันบริการสารสนเทศ (มาลี ไชยเสนา, 2542; วงแก้ว จินตมณี, 2544; อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย, 2547) ผู้ใช้มีการแสวงหาสารสนเทศโดยการสอบถามจากครู/อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อน บรรณารักษ์ (พนิดา สมประจบ, 2545; สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์, 2549; Meho, 2001) ผู้ใช้มีการแสวงหาสารสนเทศโดยการสืบค้นผ่านระบบสืบค้นข้อมูลบนเว็บ (พิมพา ภูยะดาว, 2547) ผู้ใช้มีการแสวงหาสารสนเทศโดยการติดตามสื่อต่างๆ (วงแก้ว จินตมณี, 2544)

3) ด้านรูปแบบของสารสนเทศในแสวงหาสารสนเทศ

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศ พบว่า ผู้ใช้มีการใช้รูปแบบที่เป็นวัสดุพิมพ์ประเภทหนังสือ ตำรา (มาลี ไชยเสนา, 2542; อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย, 2547; สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์, 2549; Fesiimyer, 2000) ผู้ใช้มีการใช้รูปแบบที่เป็นวัสดุพิมพ์ประเภทวารสาร นิตยสาร (มาลี ไชยเสนา, 2542; สุคนธ์ทิพย์ คำจันทร์, 2549; Fesiimyer, 2000) ผู้ใช้มีการใช้รูปแบบที่เป็นวัสดุพิมพ์ประเภทวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์ งานวิจัย (มาลี ไชยเสนา, 2542; Meho, 2001) ผู้ใช้มีการใช้รูปแบบที่เป็นวัสดุพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์ (วงแก้ว จินตมณี, 2544; ยูพา เปล่งปลั่ง, 2545; อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย, 2547; Fesiimyer, 2000) ผู้ใช้มีการใช้รูปแบบที่เป็นวัสดุพิมพ์ประเภทหนังสือทั่วไป (ยูพา เปล่งปลั่ง, 2545;) ผู้ใช้มีการใช้รูปแบบที่เป็นวัสดุพิมพ์ประเภทสารานุกรม และหนังสืออ้างอิง (Fesiimyer, 2000)

ผู้ใช้งานใช้รูปแบบที่เป็นวัสดุไม่ตีพิมพ์ประเภทเว็บไซต์ (ยุพา เปล่งปลั่ง, 2545; สุนทรทิพย์ คำจันทร์, 2549; Fesiimyer, 2000) ผู้ใช้งานใช้รูปแบบที่เป็นวัสดุไม่ตีพิมพ์ประเภทสื่อโสตทัศน์ (มาลี ไชยเสนา, 2542; ยุพา เปล่งปลั่ง, 2545; Fesiimyer, 2000) ผู้ใช้งานใช้รูปแบบที่เป็นวัสดุไม่ตีพิมพ์ประเภทฐานข้อมูล (ยุพา เปล่งปลั่ง, 2545)

4) ด้านภาษาในการแสวงหาสารสนเทศ

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศ พบว่า ผู้ใช้งานแสวงหาสารสนเทศโดยใช้ภาษาไทย (มาลี ไชยเสนา, 2542; ยุพา เปล่งปลั่ง, 2545; พิมพา ภูยะดาว, 2547; สายลม วุฒิสมนุรณ์, 2546)

5) ด้านแหล่งสารสนเทศในการแสวงหาสารสนเทศ

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศ พบว่า ผู้ใช้งานแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่เป็นสถาบัน คือ ห้องสมุด/สถาบันบริการสารสนเทศ ที่ตนเองศึกษาอยู่ (มาลี ไชยเสนา, 2542; วงแก้ว จินดามณี, 2544; พนิดา สมประจบ, 2545; อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย, 2547)

ผู้ใช้งานแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่เป็นบุคคล คือ ครู/อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อน บรรณารักษ์ (วงแก้ว จินดามณี, 2544; พนิดา สมประจบ, 2545; อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย, 2547; Meho, 2001)

ผู้ใช้งานแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่เป็นสื่อสารมวลชน คือ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ (วงแก้ว จินดามณี, 2544; อำไพวรรณ ทัพเป็นไทย, 2547)

ผู้ใช้งานแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศที่เป็นอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ (พิมพา ภูยะดาว, 2547; สุนทรทิพย์ คำจันทร์, 2549)

6) ด้านปัญหาในการแสวงหาสารสนเทศ

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศ พบว่า ปัญหาจากการแสวงหาสารสนเทศที่เกิดจากผู้แสวงหาสารสนเทศ คือ ผู้ใช้ประสบปัญหาจากตนเองคือ ไม่กล้าเข้าไปขอรับคำปรึกษาจากผู้ที่มีความรู้ (วงแก้ว จินดามณี, 2544) ผู้ใช้ประสบปัญหาในด้านทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศที่ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ (วงแก้ว จินดามณี, 2544; พิมพา ภูยะดาว, 2547)

ปัญหาจากการแสวงหาสารสนเทศที่ไม่ได้เกิดจากผู้แสวงหาสารสนเทศ คือ สารสนเทศไม่ตรงตามความต้องการ (พนิดา สมประจบ, 2545; ยุพา เปล่งปลั่ง, 2545; สายลม วุฒิสมนุรณ์, 2546) สารสนเทศมีไม่เพียงพอ (พนิดา สมประจบ, 2545; ยุพา เปล่งปลั่ง, 2545) ไม่สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่

ต้องการได้ (สายลม วุฒิสมนุรณ, 2546) แหล่งสารสนเทศที่ให้บริการมีสารสนเทศที่ให้บริการไม่เพียงพอ แหล่งสารสนเทศมีเวลาในการให้บริการน้อย แหล่งสารสนเทศอยู่ไกล (วงแก้ว จินดาณ, 2544; พิมพา ภูยะดาว, 2547) แหล่งสารสนเทศที่ให้บริการมีคอมพิวเตอร์ที่ให้บริการน้อย ไม่เพียงพอต่อผู้ใช้ และแหล่งสารสนเทศที่ให้บริการมีคอมพิวเตอร์ที่มีสมรรถภาพต่ำ (มาลี ไชยเสนา, 2542; พิมพา ภูยะดาว, 2547) แหล่งสารสนเทศที่ให้บริการมีความเร็วของอินเทอร์เน็ตต่ำ (พิมพา ภูยะดาว, 2547)

การรู้สารสนเทศ

1. ความหมายของการรู้สารสนเทศ

การรู้สารสนเทศ หมายถึง ความรู้ความสามารถในการเรียนว่าสามารถเรียนรู้ได้อย่างไร (To Learn How To Learn) เป็นการเข้าใจและกำหนดความสามารถในการรับรู้ว่ามีใดที่ต้องการสารสนเทศ รวมถึงความสามารถในการตั้งหรือกำหนดคำถามได้ตรงประเด็น ตลอดจนความสามารถในการกำหนดชนิดและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการและแหล่งที่คาดว่าจะมีสารสนเทศ ความสามารถในการใช้กลยุทธ์เพื่อให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่สืบค้นโดยการใช่เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือได้อย่างเหมาะสม ความสามารถประเมินคุณค่า ดีความและทำความเข้าใจสารสนเทศ ความสามารถในการประยุกต์ใช้สารสนเทศ ความสามารถในการบูรณาการสารสนเทศเพื่อให้เกิดความรู้ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงสารสนเทศที่ได้รับการคัดเลือกไว้แล้วกับพื้นฐานความรู้เดิมที่ตนเองมีอยู่ ความสามารถในการใช้และวิเคราะห์ประเมินผลสารสนเทศที่ดี เพื่อนำไปสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์หรือใช้เพื่อการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลภายใต้บริบทของสังคม (American Library Association, 1998)

การรู้สารสนเทศ หมายถึง กลุ่มของทักษะที่เป็น ความสามารถเฉพาะที่จะวิเคราะห์ได้ ว่าเมื่อใดต้องการสารสนเทศ มีความสามารถในการกำหนดแหล่งประเมินและใช้สารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งรวมถึงยุคสมัยที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงและทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลายมากขึ้น (Association of College and Research Libraries, 2000)

การรู้สารสนเทศ หมายถึง การเข้าใจ และกำหนดความสามารถในการที่จะรับรู้ว่ามีอะไรที่จำเป็นต้องใช้สารสนเทศ รวมถึงความสามารถที่จะกำหนด ประเมินและใช้สารสนเทศ ได้ตรงกับความต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ (Council of Australian University Librarians, 2000)

การรู้สารสนเทศ หมายถึง ทักษะความรู้ความสามารถของ บุคคลที่จะบอกได้ว่าต้องการ สารสนเทศอะไร สามารถค้นหา ประเมิน และใช้สารสนเทศที่ได้มาอย่างมีประสิทธิภาพ (สุจิน บุตรดีสุวรรณ, 2546)

การรู้สารสนเทศ หมายถึง การรู้สารสนเทศเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความสามารถด้าน สารสนเทศ โดยเป็นกระบวนการทางปัญญาเพื่อสร้างความเข้าใจในความต้องการสารสนเทศ การค้นหา การประเมิน การใช้สารสนเทศและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพการรู้สารสนเทศ ยังจำเป็นต้องอาศัยทักษะต่างๆ อีกเช่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการใช้ คอมพิวเตอร์ ทักษะการเขียนและทักษะอื่นๆอีกด้วย (สมาน ลอยฟ้า, 2545)

จากคำนิยามดังกล่าว สามารถสรุปความหมายของการรู้สารสนเทศได้ว่า หมายถึง ความสามารถที่ใช้ในการแสวงหาสารสนเทศ ได้แก่ ความสามารถในการกำหนดชนิดและขอบเขตของ สารสนเทศ ความสามารถในการใช้กลยุทธ์เพื่อให้เข้าถึงแหล่งข้อมูล ความสามารถประเมินคุณค่า ดีความและทำความเข้าใจสารสนเทศ ความสามารถในการประยุกต์ใช้สารสนเทศ ความสามารถในการ บูรณาการสารสนเทศเพื่อให้เกิดความรู้ และความสามารถในการใช้และวิเคราะห์ประเมินผล สารสนเทศที่ดี เพื่อนำไปสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์หรือใช้เพื่อการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพและ เกิดประสิทธิผล

2. ความสำคัญของการรู้สารสนเทศ

การรู้สารสนเทศมีความสำคัญทั้งต่อการศึกษาและการดำรงชีวิต ในด้านการศึกษา การรู้ สารสนเทศเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของกระบวนการศึกษาทั้งในระดับพื้นฐานและระดับสูง ทั้ง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการศึกษาทางไกล การรู้ สารสนเทศเป็นข้อกำหนดพื้นฐานสำหรับการเป็นพลเมืองที่มีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตยแบบ เสรีนิยม การสร้างความรู้ใหม่ ซึ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจในอนาคต การเรียนรู้ ตลอดชีวิต การแก้ไขปัญหาในระดับโลก และการปกครองตนเอง (Australian Library and Information Association, 2000)

การรู้สารสนเทศเป็นทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะ และกระบวนการอันเป็นประโยชน์ในการ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ และทักษะชีวิต และช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้รู้สารสนเทศและมีคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ในสังคมปัจจุบันในด้านต่างๆดังนี้ (ชุตินา สัจจามันท์, 2544)

1) **ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ** การรู้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการรู้สารสนเทศ โดยเฉพาะในกระบวนการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศ จากข้อมูลรายการสารานุกรม ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต และสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ

2) **ด้านภาษา** ความรู้และทักษะด้านภาษามีความสำคัญ เช่น ในขั้นตอนการค้นคืนสารสนเทศ ต้องมีการกำหนดคำค้น คำสำคัญ หรือหัวเรื่อง ในการใช้สารสนเทศ โดยเฉพาะสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต และการนำเสนอสารสนเทศ ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะทางภาษา

3) **ด้านความคิด** การพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิด รู้จักคิด วิเคราะห์ เป็นกระบวนการสำคัญในการสอนเรื่องสารสนเทศ และสร้างผู้รู้สารสนเทศ การคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดอย่างมีระบบ และการมีวิจารณญาณได้รับการเสริมสร้างทุกขั้นตอน ตั้งแต่การแสวงหา การเข้าถึง การประเมิน การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอสารสนเทศ ถือได้ว่าความคิดเป็นแกนสำคัญของกระบวนการรู้สารสนเทศ

4) **ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ** การสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ มีความสำคัญ และเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา การรู้สารสนเทศช่วยสร้างเสริมและเน้นย้ำให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการแสวงหา การเข้าถึง การใช้

3. ลักษณะของผู้รู้สารสนเทศ

จากความหมายของการรู้สารสนเทศ เมื่อบุคคลได้รับการเรียนรู้ การฝึกอบรมให้เข้าใจและมีการรู้สารสนเทศอย่างถ่องแท้แล้ว บุคคลเหล่านั้นจะเป็นผู้รู้สารสนเทศ ซึ่งลักษณะของผู้รู้สารสนเทศนั้นได้มีคำอธิบายไว้ดังนี้

- 1) ตระหนักถึงความจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ รู้ว่าเมื่อไรต้องใช้สารสนเทศ
- 2) ตระหนักว่าสารสนเทศที่ถูกต้องและสมบูรณ์เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจที่ชาญฉลาด
- 3) กำหนดขอบเขตปัญหาและสารสนเทศที่ต้องการได้ สามารถตั้งคำถามสิ่งที่ต้องการได้
- 4) รู้แหล่งสารสนเทศที่ต้องการ
- 5) เข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมมือกับผู้อื่น และได้รับบริการสารสนเทศจากผู้ที่เกี่ยวข้องได้เมื่อมีความต้องการ
- 7) สามารถประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศได้

- 8) บุคลากรสารสนเทศที่เลือกสรรแล้วผู้รู้ความรู้อของตนเองได้
- 9) จัดสารสนเทศอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปใช้
- 10) ใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสนองวัตถุประสงค์เฉพาะ การคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- 11) ตระหนักถึงบทบาททางเศรษฐกิจ กฎหมาย สังคม ที่มีผลกระทบต่อการใช้และการเข้าถึงสารสนเทศอย่างมีจริยธรรมและถูกต้องตามกฎหมาย

4. มาตรฐานการรู้สารสนเทศ

4.1 ALA Standard ของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน ได้กำหนดองค์ประกอบของการรู้สารสนเทศ 7 ประการ ดังนี้ (American Library Association, 1998)

- 1) การกำหนดความต้องการสารสนเทศ ผู้มีการรู้สารสนเทศต้องสามารถ
  - 1.1) เข้าใจความแตกต่างในการใช้สารสนเทศเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่าง เช่น เพื่อประกอบอาชีพ เพื่องานทางวิชาการหรือเพื่อความบันเทิง
  - 1.2) สามารถกำหนดกรอบความต้องการของตนได้ว่าต้องการสารสนเทศเพื่อตอบคำถามใด ในคำถามต่อไปนี้ : ใคร อะไร เมื่อใด ที่ไหน อย่างไร ทำไม
  - 1.3) สามารถเชื่อมโยงจากสารสนเทศที่ต้องการกับความรู้ที่มีอยู่ก่อนได้
  - 1.4) สามารถกำหนดหรือตั้งคำถามได้ว่าเป็นความต้องการคำตอบแบบ ปลายเปิด ความต้องการเพื่อแสวงหาทางใดทางหนึ่ง หรือเป็นความต้องการที่จะพิสูจน์ว่าใช่หรือไม่ใช่
- 2) การใช้กลยุทธ์การค้น เมื่อสามารถกำหนดความต้องการของตนเองได้แล้ว จะต้องสามารถวางแผนการค้นได้ กล่าวคือ ผู้มีการรู้สารสนเทศต้องสามารถในประเด็นย่อยต่าง ๆ ดังนี้
  - 2.1) กำหนดความต้องการ โดยแยกออกเป็นประเด็นหรือคำถามย่อย ๆ อย่างมีความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะการโยงจากประเด็นหลักไปสู่ประเด็นย่อยในลักษณะของลำดับชั้นของหัวข้อ
  - 2.2) สามารถระดมความคิดว่าประเด็นที่ต้องการสารสนเทศนั้นเกี่ยวข้องกับ สิ่งใดบ้าง หรือมีสิ่งแวดล้อมใดที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องนั้น ทำรายการของเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือทำ โครงเรื่องและบอกลักษณะของข้อมูลที่ต้องการได้
  - 2.3) เลือกแหล่งที่จะสืบเสาะสารสนเทศได้
  - 2.4) กำหนดความคิด คำสำคัญ หัวเรื่อง หรือคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

2.5) กำหนดได้ว่าควรใช้แหล่งการค้นใด และเข้าใจความสำคัญของการใช้แหล่งการค้นมากกว่าหนึ่งแหล่ง

2.6) กำหนดแหล่งที่คาดว่าจะพบสารสนเทศ

2.7) กำหนดเงื่อนไขของการประเมินแหล่งการค้น เช่น กรอบเวลาของเรื่องประเภทสื่อ หรือสิ่งพิมพ์และรูปแบบการนำเสนอ

3) การกำหนดแหล่งที่มีทรัพยากร เนื่องจากมีทรัพยากรสารสนเทศอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้ค้นจึงต้องมีความเข้าใจในด้านความหลากหลายของทรัพยากร ดังนั้น ผู้มีการรู้สารสนเทศต้องสามารถในด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1) ใช้บัตรรายการและเครื่องมือช่วยในการค้นคว้าจากบรรณานุกรมสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

3.2) กำหนดแหล่งที่มีสารสนเทศ จากหน่วยงานภายนอก เพื่อใช้บริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการเอกสารทางไกล หรือการค้นจากฐานข้อมูลออนไลน์

3.3) กำหนดแหล่งค้นคว้าที่สามารถแสวงหาสารสนเทศได้ เช่น องค์กรของรัฐ สถาบันวิจัย และห้องสมุดของหน่วยงานอื่น ๆ

3.4) กำหนดแหล่งสารสนเทศจากบุคคล โดยการสัมภาษณ์หรือสำรวจ

3.5) กำหนดบุคลากรที่ควรขอคำแนะนำ เช่น บรรณารักษ์ นักโสตทัศนศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ

3.6) เข้าใจและสามารถใช้จุดการเข้าถึง (Access Point) เพื่อค้นสารสนเทศที่ต้องการ เช่น ดัชนี ตาราง ส่วนโยง สารบัญ และตรรกะแบบบูลเลียน เป็นต้น

4) การประเมินและทำความเข้าใจสารสนเทศ เมื่อสามารถใช้เครื่องมือทางบรรณานุกรมและสื่อการค้นอื่น ๆ ในการค้นคว้าแล้ว เมื่อได้ผลการค้นจะต้องสามารถเลือกได้ว่าควรค้นคว้าจากเอกสารรายการใด โดยผู้มีการรู้สารสนเทศต้องสามารถ

4.1) เลือกเฉพาะรายการที่ตรงกับความต้องการ หรือสามารถกำหนดได้ว่ารายการใดเกี่ยวข้อง จากการสังเกตคำสำคัญในเอกสาร

4.2) สามารถแยกความแตกต่างของเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิได้

4.3) สามารถแยกความแตกต่างของข้อเท็จจริง ความเห็น ทักษะ ข้อเสนอแนะ อคติและโฆษณาชวนเชื่อได้

- 4.4) เข้าใจหลักเหตุผลและระบุได้ว่าการนำเสนอสารสนเทศอย่าง
สมเหตุสมผลหรือไม่
- 4.5) กำหนดหรือแยกประเภทแหล่งข้อมูลได้ว่าเป็นงานทางวิชาการ การ
วิจารณ์ สารคดี เรื่องเล่า หรือบันเทิงคดี
- 4.6) เข้าใจและสามารถเชื่อมโยงความคิดในเอกสารเข้าด้วยกัน
- 4.7) สามารถแยกเหตุและผลออกจากกัน
- 4.8) สามารถแยกได้ว่าในเอกสารที่ค้นคว้าทั้งหมดนั้น ส่วนใดมีความเห็น
ตรงกัน ส่วนใดมีความเห็นแตกต่างกัน
- 4.9) เลือกสารสนเทศที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระดับการเรียนรู้หรือระดับ
การศึกษา
- 4.10) สามารถทบทวนปัญหาใหม่ได้ ถ้าจำเป็น
- 5) การตีความสารสนเทศ เมื่อเข้าถึงสารสนเทศและสามารถเลือกสารสนเทศ
เลือกสารสนเทศได้แล้ว จะต้องใช้สารสนเทศในการแก้ปัญหาของตนเองได้ โดยผู้มีการรู้สารสนเทศ
ต้องสามารถ
- 5.1) สามารถสรุปประเด็นและเนื้อหาด้วยสำนวนของตนเองอย่างชัดเจน
รวมทั้งสามารถเลือกข้อความสำคัญที่จะนำมาใช้อ้างอิงได้
- 5.2) นำสารสนเทศที่ได้รับมาทั้งหมดมาสังเคราะห์ใหม่
- 5.3) ประมวลและวิเคราะห์สารสนเทศเดิมให้เกิดสารสนเทศใหม่
- 5.4) ประเมินสารสนเทศที่ได้รับมาทั้งหมดว่า สามารถตอบคำถามที่กำหนดไว้
ตั้งแต่แรกได้ครบถ้วนหรือไม่ และจะต้องค้นคว้าตรวจสอบหรือวิเคราะห์เพิ่มเติมหรือไม่
- 5.5) สามารถเขียนข้อสรุปได้
- 6) การสื่อสารสารสนเทศ เมื่อศึกษาและวิเคราะห์จนได้ข้อมูลตรงตามความ
ต้องการแล้ว จะต้องสามารถนำสารสนเทศที่สังเคราะห์ได้นั้น ไปสื่อสารกับผู้อื่นได้ โดยผู้มีการรู้
สารสนเทศต้องสามารถ
- 6.1) สามารถเลือกประเด็นและแสวงหาข้อสรุปได้ว่าควรนำเสนอประเด็นใด
และจะนำสารสนเทศเนื้อหาอะไร ไปแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น
- 6.2) สามารถกำหนดแนวทางการนำเสนอได้เพื่อให้ความรู้ เพื่อชักชวน
หรือเพื่อ ความบันเทิง

6.3) สามารถเลือกรูปแบบของการนำเสนอที่เหมาะสมกับผู้รับสารสนเทศ

6.4) สามารถจัดทำเอกสารต้นฉบับก่อนนำไปเผยแพร่ในรูปของบทความหรือสื่อ ใช้อื่น

6.5) ในเอกสารหรือสื่อที่นำเสนอมีการอ้างอิงอย่างเหมาะสม

7) การประเมินผลผลิตจากสารสนเทศ การประเมินในที่นี้ หมายถึง

ความสามารถที่จะระบุได้ว่า รายงานหรือสารสนเทศของตนมีคุณค่าเพียงใดและเป็นสารสนเทศที่ได้มาด้วยระเบียบวิธีที่ถูกต้องหรือไม่ การประเมินนี้เป็นการพิจารณาจากมุมมองของผู้เสนอรายงานเอง ก่อนที่รายงานนั้นจะได้รับการประเมินโดยบุคคลภายนอก การที่จะประเมินได้จะต้องมีความสามารถต่อไปนี้ คือ ผู้มีการรู้สารสนเทศต้องสามารถ

7.1) ระบุได้ว่าเนื้อหาและการนำเสนอสอดคล้องกับเงื่อนไขที่ได้รับการกำหนด หรือไม่

7.2) ระบุได้ว่ารายงานของตนนั้นควรขยายขอบเขตหรือเนื้อหาหรือไม่และหากเลือกใช้ระเบียบวิธีอื่นจะดีกว่าเดิมหรือไม่

7.3) ระบุได้ว่าตนเองได้เรียนรู้อะไรบ้าง ควรเรียนรู้อะไรต่อไป มีจุดอ่อนที่ควรนำไปปรับปรุงในการเสนอรายงานครั้งต่อไปอย่างไร

4.2 มาตรฐานของ Information Literacy Standard by the Council of Australia

University Library (CAUL) ได้กำหนดมาตรฐานของผู้ที่มีความรู้สารสนเทศไว้ 7 มาตรฐานและอธิบายผลลัพธ์ของแต่ละมาตรฐานไว้ดังนี้ (Council of Australian University Librarians, 2000)

มาตรฐานที่ 1 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศยอมรับได้ว่าต้องการสารสนเทศและกำหนดธรรมชาติและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการได้ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถ ดังนี้

1.1) เข้าใจจุดประสงค์ ขอบเขตและความเหมาะสมของแหล่งสารสนเทศที่มีอยู่อย่างหลากหลาย

1.2) มีความสามารถพิจารณาค่าใช้จ่ายและกำไรในการจัดหาสารสนเทศที่ต้องการประเมินซ้ำได้ถึงธรรมชาติและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการ

มาตรฐานที่ 2 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถ ดังนี้

2.1) เลือกวิธีการสืบค้นที่เหมาะสมที่สุดหรือเลือกเครื่องมือเข้าถึงสารสนเทศเพื่อค้นหาสารสนเทศที่ต้องการได้

2.2) สร้างและประยุกต์กลยุทธ์การสืบค้นที่ถูกต้องแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3) ค้นคืนสารสนเทศโดยใช้วิธีการที่หลากหลายได้

มาตรฐานที่ 3 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศประเมินสารสนเทศและวิเคราะห์แหล่งสารสนเทศและรวบรวมสารสนเทศที่เลือกแล้วเข้าไปในพื้นฐานความรู้และคุณค่าของระบบ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถ ดังนี้

3.1) กำหนดความสามารถของการเข้าถึงสารสนเทศ

3.2) สรุปแนวความคิดหลักได้มาจากการรวบรวมสารสนเทศ

3.3) มีความหมายและประยุกต์วิกฤตตอนแรกสำหรับการประเมินทั้งสารสนเทศ และแหล่งสารสนเทศ

3.4) การเข้าใจทำไมมีเหตุผลและการอธิบายของแนวคิดสารสนเทศอภิปรายกับบุคคลอื่น ๆ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ และ/ หรือ ผู้ปฏิบัติ

3.5) ตัดสินใจได้ว่าสารสนเทศที่ได้ตอบคำถามในตอนแรกได้หรือไม่หากไม่ต้องมี การปรับปรุงใหม่

มาตรฐานที่ 4 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศต้องแบ่งกลุ่ม จัดเก็บ จัดการและร่างสารสนเทศใหม่จากสารสนเทศที่สะสมไว้หรือสร้างใหม่ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีต้องมีความสามารถ ดังนี้

4.1) บอกขอบเขต การบันทึก และการจัดการสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศได้

4.2) สงวน รักษาทรัพยากรสารสนเทศเครื่องมือ ระบบและสิ่งอำนวยความสะดวกให้สมบูรณ์

4.3) ได้มาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย จัดเก็บ และ เผยแพร่ทั้งตำรา ข้อมูล รูปภาพ หรือเสียง

มาตรฐานที่ 5 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศสามารถขยายความ สร้างใหม่หรือสร้างความรู้ใหม่จากความรู้ดั้งเดิมและสร้างความเข้าใจเฉพาะตัวหรือเป็นสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถ ดังนี้

5.1) ประยุกต์จากสิ่งเดิมและวางแผนสร้างสารสนเทศใหม่ ๆ และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีความเฉพาะตัว

5.2) สังเคราะห์แนวคิดหลักเพื่อสร้างแนวคิดใหม่

5.3) เปรียบเทียบความเข้าใจใหม่กับความรู้เดิมเพื่อตัดสินใจเพิ่มค่าความขัดแย้งหรือลักษณะอื่น ๆ ของสารสนเทศ

5.4) แก้ไขปรับปรุงกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่

5.5) คิดต่อสื่อสารเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ

มาตรฐานที่ 6 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศ เข้าใจวัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมายและสังคมรอบตัวถึงการรู้สารสนเทศและการเข้าถึงและการใช้สารสนเทศอย่างมีจริยธรรม ถูกกฎหมาย และแสดงความนับถือด้วย ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถ ดังนี้

6.1) เข้าใจวัฒนธรรม จริยธรรม กฎหมายและเศรษฐกิจ

สังคมสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศ

6.2) กระทำตามกฎหมาย กฎเกณฑ์ นโยบายของสถาบัน และมี

จรรยาบรรณที่สัมพันธ์กับการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรสารสนเทศ

6.3) เห็นคุณค่าของการใช้แหล่งสารสนเทศจากผลิตภัณฑ์ของการ

สื่อสาร

มาตรฐานที่ 7 ผู้ที่มีการรู้สารสนเทศยอมรับได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเป็นพลเมืองที่ดีนั้น ต้องการการรู้สารสนเทศ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องมีความสามารถ ดังนี้

7.1) เห็นคุณค่าของความต้องการสารสนเทศเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับการเรียน และเทคโนโลยีสารสนเทศดังนั้นการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตจะเป็นไปได้

7.2) กำหนดได้ว่าสารสนเทศใหม่ ๆ นั้นเกี่ยวกับสถาบัน

ประชาธิปไตยและระบบ เฉพาะและขั้นตอนของงานประนีประนอมความแตกต่าง

4.3 มาตรฐานสมรรถนะการรู้สารสนเทศของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย (UCLA) ได้

กำหนดมาตรฐานการรู้สารสนเทศที่ดัดแปลงมาจากมาตรฐานสมาคมห้องสมุดสหรัฐอเมริกาเป็นทักษะการรู้สารสนเทศของมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย ทักษะ 5 ประการ คือ (Caravello, Herschman and Mitchell, 2001)

ทักษะที่ 1 ความสามารถในการกำหนดหัวข้อรายงานหรือเข้าใจปัญหาของตนเอง ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องสามารถ

1.1) สามารถบอกคำถาม ปัญหาและหัวข้อที่ต้องการได้

- หลักของเรื่องได้
- เรื่องที่ศึกษา
- 1.2) สามารถกำหนดคำศัพท์ คำสำคัญที่เกี่ยวข้องและกำหนดแนวคิด
  - 1.3) สามารถแยกประเภทของทรัพยากรได้ตามความเหมาะสมของ
  - 1.4) ตัดสินใจได้ว่าจะใช้สารสนเทศที่หามาได้
  - 1.5) เข้าใจถึงข้อจำกัดของสารสนเทศที่หามาได้
- ทักษะที่ 2 ความสามารถใช้แหล่งอ้างอิงและใช้กลยุทธ์ในการสืบค้นสารสนเทศอย่างเหมาะสมเพื่อให้ได้สารสนเทศที่ต้องการ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องสามารถ
- 2.1) รู้จักแหล่งอ้างอิงแต่ละประเภท
  - 2.2) เลือกแหล่งอ้างอิงที่เหมาะสมสำหรับสืบค้นสารสนเทศเพื่อใช้ในการทำรายงาน
  - 2.3) กำหนดหัวเรื่อง คำสำคัญ และกลยุทธ์ในการสืบค้นด้วยตรรกะบูลีนที่เหมาะสมได้
  - 2.4) สามารถใช้และเข้าถึงสารสนเทศในแหล่งอ้างอิงแต่ละประเภท
- ทักษะที่ 3 การสืบค้นสารสนเทศ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องสามารถ
- 3.1) สามารถใช้ฐานข้อมูลรายการบรรณานุกรมทรัพยากรห้องสมุดระบบออนไลน์ วรรณคดี และอินเทอร์เน็ต ในการเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
  - 3.2) เขียนอ้างอิงได้ถูกต้อง
  - 3.3) ถ่ายโอนหรือส่งการอ้างอิงทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ได้
  - 3.4) มีความเข้าใจเรื่องเลขเรียกหนังสือ และ URLs และสามารถนำไปใช้หาทรัพยากรห้องสมุดและเว็บไซต์ได้
- ทักษะที่ 4 การประเมินสารสนเทศและวิธีการสืบค้น ซึ่งผู้รู้สารสนเทศต้องสามารถ
- 4.1) ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ผู้แต่ง ระดับ ความแม่นยำและระยะเวลาของแหล่ง สารสนเทศ (รวมถึงแหล่งอ้างอิง หนังสือ บทความ เว็บไซต์ สื่อ และอื่น ๆ)
  - 4.2) ตัดสินใจได้ว่าสารสนเทศที่ค้นคืนมาได้ นั้น มีความสัมพันธ์และพอเพียงในการตอบคำถามวิจัยและสามารถหาเพิ่มเติมได้ถ้าต้องการ

ทักษะที่ 5 การวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอสารสนเทศ ซึ่งผู้รู้สารสนเทศ
ต้อง สามารถ

- 5.1) วิเคราะห์การใช้และบูรณาการสารสนเทศจากแหล่งต่าง ๆ ให้
เหมาะสมกับคำถามการวิจัย
- 5.2) เข้าใจการอ้างอิงแหล่งสารสนเทศ
- 5.3) รวบรวมบรรณานุกรมและเขียนเชิงบรรณคดีได้

4.4 Information Literacy Competency Standards for Higher Education จัดทำ
โดยสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัย แห่งแห่งสหรัฐอเมริกา (The American of College and Research
Libraries (ACRL)) เป็น โครงานที่ประกอบด้วยมาตรฐาน 5 มาตรฐาน และ 22 ตัวชี้วัด ได้แก่
(Association of College and Research Libraries, 2000)

2.4.4 Information Literacy Competency Standards for Higher Education จัดทำโดย
สมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัย The American of College and Research Libraries (ACRL) เป็น
โครงานที่ประกอบด้วยมาตรฐาน 5 มาตรฐาน และ 22 ตัวชี้วัด ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถกำหนดลักษณะและขอบเขตของ
สารสนเทศที่ต้องการใช้ได้

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ

1.1) นักศึกษาสามารถกำหนดและอธิบายสารสนเทศที่ต้องการได้
อย่างชัดเจน

ผลลัพธ์ที่ได้

1.1.1) สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวเรื่องในการทำ
วิจัยหรือสารสนเทศที่ตนเองต้องการค้นหาในห้องเรียน กับครูผู้สอน กับกลุ่มกิจกรรม และแสดงความคิดเห็นผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้

1.1.2) สามารถพัฒนาความต้องการเนื้อหาของงานวิจัยของ
ตนเองเป็นคำพูดได้และตั้งคำถามการวิจัยได้

1.1.3) สามารถค้นหาแหล่งสารสนเทศที่จะนำมาสนับสนุน
หัวข้องานวิจัยของตนเองได้

1.1.4) สามารถกำหนดหรือปรับปรุงสารสนเทศที่ตนเอง
ต้องการได้

1.1.5) สามารถอธิบายและแยกแยะแนวคิดหลักและคำศัพท์
ที่จะใช้ในการอธิบายถึงสารสนเทศที่ตนเองต้องการได้

1.1.6) สามารถตระหนักรู้ว่าการผลิตสารสนเทศชิ้นใหม่
สามารถทำได้โดยนำสารสนเทศที่มีอยู่ในปัจจุบันมาเชื่อมโยงกับความคิดดั้งเดิม การทดลอง หรือการ
วิเคราะห์ ทำให้เกิดสารสนเทศชิ้นใหม่ได้

1.2) นักศึกษาสามารถระบุชนิดและรูปแบบที่หลากหลายของ
แหล่งสารสนเทศที่จะใช้

ผลลัพธ์ที่ได้

1.2.1) รู้ว่าสารสนเทศที่เป็นทางการ และไม่ใชทางการ
ถูกผลิตขึ้นอย่างไร มีการจัดการอย่างไร และถูกเผยแพร่อย่างไรบ้าง

1.2.2) ตระหนักว่าความรู้สามารถถูกจัดแบ่งได้ตามสาขาวิชา
ซึ่งช่วยให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ง่ายยิ่งขึ้น

1.2.3) สามารถจำแนกคุณค่าและความแตกต่างของแหล่ง
สารสนเทศที่มีศักยภาพ (Potential Resources) ที่อยู่ในรูปแบบที่หลากหลายได้ เช่น สื่อผสม
(Multimedia) ฐานข้อมูล เว็บไซต์ ชุดข้อมูล โซตทัศน์ะวัสดุ และสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ

1.2.4) สามารถจำแนกวัตถุประสงค์และผู้ใช้แหล่ง
สารสนเทศที่มีศักยภาพเหล่านั้นได้ เช่น ความแตกต่างระหว่างแหล่งสารสนเทศที่ได้รับความนิยมและ
แหล่งสารสนเทศทางวิชาการได้ แยกความแตกต่างระหว่างแหล่งสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันและแหล่ง
สารสนเทศที่เป็นประวัติศาสตร์ได้

1.2.5) สามารถแยกความแตกต่างของแหล่งสารสนเทศปฐม
ภูมิและแหล่งสารสนเทศทุติยภูมิได้ พร้อมทั้งสามารถตระหนักรู้ได้ว่าแหล่งแต่ละชนิดนั้นจะใช้งาน
อย่างไรและมีความสำคัญต่างกันอย่างไร

1.2.6) สามารถเข้าใจว่าสารสนเทศควรได้มาจากข้อมูลดิบ
จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

1.3) นักศึกษาสามารถตระหนักถึงค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์ใน
การได้มาซึ่งสารสนเทศที่ตนเองต้องการได้

ผลลัพธ์ที่ได้

1.3.1) สามารถพิจารณาความเป็นไปได้ในการได้มาซึ่งสารสนเทศที่ต้องการและขยายขอบเขตกระบวนการค้นหาสารสนเทศจากแหล่งอื่น ๆ ได้ เช่นการขีมือระหว่างห้องสมุด

1.3.2) สามารถพิจารณาความเป็นไปได้ในการได้มาซึ่งสารสนเทศภาษาอื่น เพื่อรวบรวมสารสนเทศที่ต้องการเพิ่มเติมและสามารถเข้าใจบริบทของสารสนเทศได้

1.3.3) สามารถวางแผนและกำหนดระยะเวลาในการแสวงหาสารสนเทศที่ต้องการ

1.4) นักศึกษาสามารถทบทวนการประเมินธรรมชาติของสารสนเทศและการขยายความต้องการสารสนเทศได้

ผลลัพธ์ที่ได้

1.4.1) สามารถทบทวนว่าสารสนเทศที่มีอยู่ในเบื้องต้นสามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างชัดเจน หรือต้องการการปรับปรุงใหม่

1.4.2) สามารถอธิบายเกณฑ์มาตรฐานในการตัดสินใจใช้สารสนเทศหรือเลือกสารสนเทศได้

มาตรฐานที่ 2 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้
อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ

2.1) นักศึกษาเลือกวิธีการหรือระบบการค้นคืนสารสนเทศที่เหมาะสม เพื่อการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ

ผลลัพธ์ที่ได้

2.1.1) สามารถจำแนกวิธีการค้นหาสารสนเทศอย่างมีหลักการได้อย่างเหมาะสม

2.1.2) สามารถสำรวจถึงผลดีและความเหมาะสมของวิธีการค้นหาสารสนเทศอย่างมีหลักการต่าง ๆ ได้

2.1.3) สามารถคัดเลือกแนวทางการเข้าถึงสารสนเทศที่
ต้องการจากวิธีการค้นหาสารสนเทศอย่างมีหลักการหรือใช้ระบบการค้นคืนสารสนเทศที่มีประสิทธิผล
และประสิทธิภาพได้

2.2) นักศึกษากำหนดกลยุทธ์การค้นคืนสารสนเทศอย่างมี
ประสิทธิภาพ

ผลลัพธ์ที่ได้

2.2.1) สามารถพัฒนาวางแผนการวิจัยให้สอดคล้องกับ
วิธีการในการสำรวจสารสนเทศที่ต้องการอย่างเหมาะสม

2.2.2) สามารถกำหนดคำค้น (Keywords) คำที่มีความหมาย
เหมือนกัน (Synonyms) และคำที่ความหมายเกี่ยวข้อง (Related Terms) ที่ต้องการใช้สำหรับสืบค้น
สารสนเทศที่ต้องการได้

2.2.3) สามารถเลือกศัพท์ควบคุม (Controlled Words) ที่ใช้
ในสาขาวิชาหรือใช้ในแหล่งสารสนเทศที่ใช้ค้นคืนได้

2.2.4) สามารถสร้างกลยุทธ์การสืบค้น โดยใช้คำสั่งสืบค้นที่
เหมาะสมกับระบบการค้นคืนสารสนเทศได้ เช่น การใช้ตรรกะบูลีน การตัดคำ การกำหนดระยะห่าง
ของคำในเครื่องมือสืบค้นบนอินเทอร์เน็ต (Search Engines)

2.2.5) สามารถใช้กลยุทธ์การสืบค้นที่เหมาะสมกับระบบ
การค้นคืนสารสนเทศที่มีหลากหลาย

2.2.6) สามารถสืบค้นโดยเลือกใช้วิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสม
กับสาขาวิชา

2.3) นักศึกษาสามารถค้นคืนสารสนเทศออนไลน์หรือ
สารสนเทศจากบุคคลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย

ผลลัพธ์ที่ได้

2.3.1) สามารถใช้ระบบการสืบค้นที่หลากหลายเพื่อการ
ค้นคืนสารสนเทศที่อยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกันได้

2.3.2) สามารถใช้ระบบการจัดหมวดหมู่ทรัพยากรหรือ
ระบบอื่น ๆ เช่น วรรณคดี หรือระบบเลขหมู่ เพื่อใช้ในการเข้าถึงสารสนเทศในห้องสมุดหรือแหล่ง
สารสนเทศต่าง ๆ

2.3.3) สามารถใช้บริการออนไลน์แบบพิเศษ (Specialized Online) หรือบริการผู้ใช้ส่วนบุคคล (In Personal Services) ที่มีในสถาบันเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศที่ต้องการได้ เช่น บริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการจัดส่งเอกสารสมาคมวิชาชีพ (Professional Association) หน่วยงานวิจัยของสถาบัน (Institutional Research Offices) แหล่งข้อมูลชุมชน (Community Resources) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา เป็นต้น

2.3.4) สามารถใช้การสำรวจ การส่งจดหมาย การสัมภาษณ์ หรือรูปแบบอื่นของเครื่องมือเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศเบื้องต้นที่ต้องการได้

2.4) นักศึกษาสามารถปรับปรุงกลยุทธ์การค้นคืนให้เหมาะสมตามความจำเป็น

ผลลัพธ์ที่ได้

2.4.1) สามารถประเมินปริมาณ คุณภาพ และผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องจากการสืบค้นเพื่อเลือกระบบการค้นคืนสารสนเทศที่เหมาะสม หรือเลือกที่เหมาะสมในการสืบค้น

2.4.2) สามารถกำหนดปัญหาในการค้นคืนสารสนเทศและตัดสินใจปรับปรุงกลยุทธ์การสืบค้นใหม่ได้ ถ้าจำเป็น

2.4.3) สามารถเริ่มต้นสืบค้นใหม่อีกครั้งโดยใช้กลยุทธ์การสืบค้นที่ปรับปรุงใหม่ได้

2.5) นักศึกษาสามารถคัดลอก บันทึกและจัดการสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศได้

ผลลัพธ์ที่ได้

2.5.1) สามารถเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการคัดลอกสารสนเทศที่ต้องการได้ เช่น ฟังก์ชันของโปรแกรมในการคัดลอก (Copy) และวาง (Paste) การถ่ายเอกสาร การใช้สแกนเนอร์ (Scanner) การใช้อุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง

2.5.2) สามารถสร้างระบบสำหรับการจัดการสารสนเทศ

2.5.3) สามารถบอกความแตกต่างของประเภทของแหล่งสารสนเทศที่ถูกลำนำไปอ้างอิงและเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบอ้างอิงแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ ได้

2.5.4) สามารถจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานไว้ใช้อ้างอิงในครั้งต่อไปได้

2.5.5) สามารถใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายในการจัดการ
สารสนเทศที่ได้รับการคัดเลือกและถูกจัดระบบไว้แล้วได้

มาตรฐานที่ 3 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถประเมินสารสนเทศและแหล่ง
สารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ และผสมผสานสารสนเทศที่เลือกสรรแล้วให้เข้ากับฐานความรู้เดิมและ
ระบบคุณค่าของตนเอง (Value System) ได้

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ

3.1) นักศึกษาสามารถสรุปแนวคิดสำคัญจากสารสนเทศที่
รวบรวมมาได้

ผลลัพธ์ที่ได้

3.1.1) สามารถอ่านเอกสารและจับประเด็นสำคัญได้
3.1.2) สามารถสรุปประเด็นสำคัญของเอกสารด้วยสำนวน
ของตนเองและเลือกใช้ข้อมูลได้อย่างถูกต้อง
3.1.3) สามารถเลือกเนื้อหาคำพูดที่เหมาะสมเพื่อการคัดลอก
มาอ้างอิงได้

3.2) นักศึกษาสามารถกำหนดและประยุกต์ใช้เกณฑ์มาตรฐานใน
การประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศได้

ผลลัพธ์ที่ได้

3.2.1) สามารถตรวจสอบและเปรียบเทียบสารสนเทศจาก
แหล่งต่าง ๆ ได้เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือ ความถูกต้อง ความเที่ยงตรง ช่วงเวลาของสารสนเทศ
รวมถึงทัศนคติหรืออคติของสารสนเทศได้

3.2.2) สามารถวิเคราะห์โครงสร้างและเหตุผลที่ใช้
สนับสนุนข้อโต้แย้งหรือวิธีการของสารสนเทศที่ตัวเองมีได้

3.2.3) สามารถแยกแยะความแตกต่างของสารสนเทศที่มี
อคติ สารสนเทศที่ไม่น่าเชื่อถือได้

3.2.4) สามารถทำความเข้าใจวัฒนธรรม ลักษณะทาง
กายภาพ และสิ่งแวดล้อมของสารสนเทศที่ถูกสร้างขึ้นได้ รวมทั้งเข้าใจอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีผล
ต่อการอธิบายความสารสนเทศได้

3.3) นักศึกษาสามารถสังเคราะห์แนวคิดหลักของสารสนเทศเพื่อสร้างแนวคิดใหม่ได้

ผลลัพธ์ที่ได้

3.3.1) สามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของแนวคิดต่าง ๆ ในสารสนเทศและสามารถเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ เหล่านั้นกับความรู้ที่มีอยู่เดิมในการสร้างสารสนเทศใหม่ที่น่าเชื่อถือโดยมีข้อมูลอ้างอิงสนับสนุน

3.3.2) สามารถขยายรายละเอียดการสังเคราะห์สารสนเทศในขั้นแรกออกไปได้ในกรณีที่ต้องสร้างสมมติฐานใหม่ซึ่งต้องการสารสนเทศสนับสนุนเพิ่มเติม

3.3.3) สามารถใช้ประโยชน์จากคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอื่น ๆ เช่น โปรแกรมสเปรดชีต (Spreadsheets) ฐานข้อมูล สื่อผสม อุปกรณ์โสตและทัศนวัสดุอื่น ๆ ในการจับประเด็นแนวคิดและข้อเท็จจริงต่าง ๆ

3.4) นักศึกษาสามารถเปรียบเทียบความรู้ใหม่กับความรู้เดิมเพื่อพิจารณามูลค่าเพิ่ม การขัดแย้ง หรือคุณลักษณะสำคัญอื่น ๆ ของสารสนเทศ

ผลลัพธ์ที่ได้

3.4.1) สามารถพิจารณาได้ว่าสารสนเทศที่ได้เพียงพอในการวิจัยหรือต้องการสารสนเทศอื่นเพิ่มหรือไม่

3.4.2) สามารถใช้การคิดอย่างมีเหตุผลในการพิจารณาโต้แย้งหรือยืนยันสารสนเทศที่เราใช้เปรียบเทียบกับแหล่งสารสนเทศอื่นได้

3.4.3) สามารถเขียนสรุปใจความสำคัญจากสารสนเทศที่รวบรวมมาได้

3.4.4) สามารถทดสอบทฤษฎีด้วยเทคนิคที่เหมาะสมของสาขาวิชานั้น ๆ เช่น การสร้างสถานการณ์จำลอง การทดลอง เป็นต้น

3.4.5) สามารถตัดสินใจถึงความถูกต้องของสารสนเทศได้โดยการตั้งคำถามถึงแหล่งที่มาของข้อมูล การจำกัดเครื่องมือหรือกลยุทธ์ที่ใช้ในการรวบรวมสารสนเทศ การพิจารณาความเป็นเหตุเป็นผลของบทสรุป

3.4.6) สามารถเชื่อมโยงสารสนเทศใหม่กับสารสนเทศเก่าหรือความรู้เก่าได้

3.4.7) สามารถเลือกสารสนเทศที่มีเนื้อหาสนับสนุนหัวข้อเรื่อง หรือประเด็นที่กำลังค้นคว้าได้

3.5) นักศึกษาสามารถพิจารณาว่าความรู้ใหม่ มีผลกระทบต่อ ค่านิยมของบุคคลหรือไม่และประสานความแตกต่างนั้น
ผลลัพธ์ที่ได้

3.5.1) สามารถจับประเด็นต่าง ๆ ที่พบจากสารสนเทศได้

3.5.2) สามารถตัดสินใจที่จะเพิ่มหรือลดประเด็นของ สารสนเทศที่ต้องการได้

3.6) นักศึกษาสามารถทำความเข้าใจและตีความสารสนเทศอย่าง มีเหตุผลเพื่อการอภิปรายกับบุคคลอื่น ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา หรือผู้ปฏิบัติงานได้

ผลลัพธ์ที่ได้

3.6.1) สามารถมีส่วนร่วมในการอภิปรายในชั้นเรียน

3.6.2) สามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อ อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการอภิปรายในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น อีเมลล์ บอร์ดรายงานข่าว (Bulletin Board) และ ห้องคุย (Chat Room) ได้

3.6.3) สามารถสอบถามทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้ เครื่องมือต่าง ๆ ได้ เช่น การสัมภาษณ์ อีเมลล์ และบัญชีรายชื่อสาธารณะ (Listservs)

3.7) นักศึกษาพิจารณาทบทวนว่าคำถามที่ตั้งใจในช่วงเริ่มแรก ควรได้รับการปรับปรุงหรือไม่อย่างไร

ผลลัพธ์ที่ได้

3.7.1) สามารถตัดสินใจได้ว่าสารสนเทศที่ได้มานั้นเพียงพอ กับความต้องการหรือไม่ หรือว่ายังต้องการสารสนเทศเพิ่มเติมจากที่อื่นอีก

3.7.2) สามารถปรับปรุงกลยุทธ์การสืบค้นและเพิ่มค้น แนวคิดการสืบค้นที่จำเป็นเข้าไปใหม่ได้

3.7.3) สามารถพิจารณาแหล่งค้นคว้าข้อมูลที่ใช้ในปัจจุบัน และหาแหล่งค้นคว้าใหม่ได้

มาตรฐานที่ 4 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศแต่ละคนหรือกลุ่มสมาชิกสามารถใช้ สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ

4.1) นักศึกษาสามารถใช้สารสนเทศใหม่และสารสนเทศเดิมในการวางแผนและสร้างผลงาน หรือการกระทำที่กำหนด

ผลลัพธ์ที่ได้

4.1.1) จัดระบบเนื้อหาของสารสนเทศในลักษณะที่สนับสนุนตามวัตถุประสงค์และรูปแบบของผลงานใหม่ เช่น การสรุปความ การเขียนเนื้อหาคร่าว ๆ ภาพเล่าเรื่อง (Storyboards) เป็นต้น

4.1.2) เชื่อมโยงความรู้และทักษะจากประสบการณ์เดิมในการวางแผนและสร้างสารสนเทศชิ้นใหม่

4.1.3) เชื่อมโยงสารสนเทศเดิมและสารสนเทศใหม่รวมถึงการคัดลอกข้อความหรือการถ่ายข้อความในลักษณะที่สนับสนุนตามวัตถุประสงค์ของผลงานใหม่

4.1.4) สามารถปรับเปลี่ยนข้อความ รูปภาพ และข้อมูลที่อยู่ในรูปดิจิทัลจากแหล่งข้อมูลเดิมให้อยู่ในรูปแบบใหม่ได้

4.2) นักศึกษาสามารถทบทวนกระบวนการในการพัฒนาผลงานชิ้นใหม่ได้

ผลลัพธ์ที่ได้

4.2.1) สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนหรือลำดับของกิจกรรมของการผลิตสารสนเทศ ได้แก่ การค้นหาสารสนเทศ การประเมินสารสนเทศ และการสื่อสารสารสนเทศ

4.2.2) สามารถทบทวนถึงสาเหตุที่ทำให้ผลงานประสบผลสำเร็จ สาเหตุที่ทำให้ล้มเหลว และกลยุทธ์ที่เคยเลือกใช้ได้

4.3) นักศึกษาสามารถนำเสนอสารสนเทศที่ผลิตชิ้นใหม่ไปสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลลัพธ์ที่ได้

4.3.1) สามารถเลือกวิธีการหรือรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดในการเผยแพร่ผลงานแก่ผู้ใช้

4.3.2) สามารถใช้ประเภทของอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมในการผลิตผลงาน

4.3.3) สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เราต้องการสื่อสารและการสื่อสารข้อมูลเข้าด้วยกันได้

4.3.4) สามารถสื่อสารข้อมูลได้อย่างชัดเจนและทำให้ผู้ชมสนใจ

มาตรฐานที่ 5 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าใจประเด็นทางด้านเศรษฐศาสตร์ กฎหมายและสังคมที่เกี่ยวกับการใช้สารสนเทศ รวมทั้งการเข้าถึง และการใช้สารสนเทศอย่างมีจริยธรรมและถูกกฎหมาย

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ

5.1) นักศึกษาสามารถเข้าใจบริบททางจริยธรรม กฎหมาย เศรษฐกิจและสังคมที่แวดล้อมสารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศ

ผลลัพธ์ที่ได้

5.1.1) สามารถแยกแยะและอภิปรายเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว (Privacy) และการป้องกันสิทธิ์ (Security) ในสารสนเทศที่เป็นสิ่งตีพิมพ์และสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ได้

5.1.2) สามารถแยกแยะและอภิปรายเกี่ยวกับสารสนเทศที่สามารถเข้าถึงได้โดยไม่คิดมูลค่า (Free-Based) และสารสนเทศเชิงพาณิชย์ (Fee-Based) ได้

5.1.3) สามารถแยกแยะและอภิปรายเกี่ยวกับสิทธิในการจำกัดการพูด (Censorship of Speech) และสิทธิในการพูด (Freedom of Speech) ได้

5.1.4) สามารถแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) และการใช้สารสนเทศอย่างถูกต้องตามลิขสิทธิ์ (Fair Use of Copyright Materials) ได้

5.2) นักศึกษาสามารถปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ นโยบาย และมารยาทในการเข้าถึง และการใช้แหล่งสารสนเทศ

ผลลัพธ์ที่ได้

5.2.1) สามารถมีส่วนร่วมในการอภิปรายผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยปฏิบัติตามกฎระเบียบ เช่น มารยาทในการใช้อินเทอร์เน็ต

5.2.2) สามารถเข้าใจวัตถุประสงค์ของการใช้รหัสลับ (Passwords) และรูปแบบรหัสประจำตัวแบบอื่น ๆ ในการเข้าถึงสารสนเทศ

- 5.2.3) สามารถยอมรับนโยบายของหน่วยงานที่เราใช้เป็น
แหล่งเข้าถึงสารสนเทศ
- 5.2.4) สามารถใช้แหล่งสารสนเทศ อุปกรณ์ ระบบและ
เครื่องอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อย่างถูกต้อง
- 5.2.5) สามารถได้รับ จัดเก็บและเผยแพร่อักษร ข้อมูล
รูปภาพ และเสียงอย่างถูกต้องกฎหมาย
- 5.2.6) สามารถแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในการที่จะไม่
คัดลอกผลงานของบุคคลอื่น โดยไม่ได้อ้างอิงหรือแอบอ้างคัดลอกผลงานของผู้อื่นเป็นของตนเอง
- 5.2.7) สามารถแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในเรื่องนโยบาย
การวิจัยในมนุษย์ (Human Research)
- 5.3) นักศึกษาสามารถใช้แหล่งสารสนเทศต่าง ๆ ในการสื่อสาร
ผลงาน ได้
- ผลลัพธ์ที่ได้
- 5.3.1) สามารถเลือกรูปแบบของเอกสารสารสนเทศที่มีการ
อ้างอิงที่มาที่ชัดเจนและในการใช้งานสารสนเทศที่มีที่มาทุกครั้งจะต้องมีการอ้างอิงที่มาของสารสนเทศ
- 5.3.2) สามารถเผยแพร่สารสนเทศที่ได้รับการอนุญาตให้
เผยแพร่และถูกต้องตามหลักลิขสิทธิ์เท่านั้น

โดยสรุปมาตรฐาน ACRL มุ่งให้ประชาชนมีทักษะการรู้สารสนเทศ เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนให้
ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย ความต้องการสารสนเทศ การเข้าถึงอย่างมี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผล การประเมินและการเลือก การใช้สารสนเทศเฉพาะบุคคล กลุ่ม การ
เข้าใจสารสนเทศในด้านสภาพแวดล้อม กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม การใช้อย่างมีคุณธรรม และได้รับ
การถ่ายทอดใช้ในหลายประเทศเป็นมาตรฐานพื้นฐานสำหรับการพัฒนา เน้นแนวทางการนำการรู้
สารสนเทศเข้าไปในหลักสูตร ในมาตรฐานกล่าวถึงความสำคัญของการสอนการรู้สารสนเทศ คุณค่าต่อ
การศึกษาโดยมาตรฐานของ ACRL ได้รับการถ่ายทอดและนำไปใช้อย่างกว้างขวางในการศึกษา
ระดับอุดมศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้มาตรฐานการรู้สารสนเทศ ของสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและ
วิจัย แห่งสหรัฐอเมริกา (The American of College and Research Libraries (ACRL) ซึ่งได้เลือกใช้ 2

มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 บุคคลผู้รู้สารสนเทศสามารถกำหนดชนิดและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการได้ และมาตรฐานที่ 2 บุคคลผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศตามตัวแบบพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ ของนักสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นตัวแบบที่เป็นตัวแบบที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการวิจัยครั้งนี้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ

5.1 งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง

ปกาศา เจียวก๊ก (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับการรู้สารสนเทศและเปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำแนกตามชั้นปี กลุ่มสาขาวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 465 คน โดยใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) นิสิตส่วนใหญ่มีการรู้สารสนเทศโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นิสิตมีความสามารถในการใช้สารสนเทศอยู่ในระดับสูง รองลงมา คือ ความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศ และความสามารถในการประเมินสารสนเทศ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ
- 2) นิสิตที่มีเพศต่างกัน มีการรู้สารสนเทศโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน
- 3) นิสิตที่ศึกษาในชั้นปีที่ต่างกัน มีการรู้สารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่าง
- 4) นิสิตที่ศึกษาในกลุ่มสาขาต่างกัน มีการรู้สารสนเทศโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

- 5) นิสิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน มีการรู้สารสนเทศโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

มุลินทร์ ผลกล้า (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จากกลุ่มตัวอย่าง 342 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบการรู้สารสนเทศ โดยอิงตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศระดับอุดมศึกษาของสมาคมห้องสมุดของมหาวิทยาลัยและการวิจัยแห่งสหรัฐอเมริกา (Association of College and Research Libraries) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรู้สารสนเทศอยู่ในระดับปานกลาง

รายด้านพบว่า นักศึกษามีการรู้สารสนเทศในมาตรฐานที่ 1 และ 5 ในระดับสูง และมีการรู้สารสนเทศในมาตรฐานที่ 2, 3 และ 4 ในระดับปานกลาง

การเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศตามตัวแปร พบว่า นักศึกษาต่างคณะกันมีการรู้สารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน รายด้านพบว่า นักศึกษาต่างคณะกันมีการรู้สารสนเทศ ในมาตรฐานที่ 2 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 รายคู่ พบว่า นักศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์มีการรู้สารสนเทศแตกต่างจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นๆไม่แตกต่างกัน และนักศึกษาที่มีและไม่มีประสบการณ์ในการเรียนรายวิชาเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดมีการรู้สารสนเทศโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ศุควาดี ศรีสุคตา (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การรู้สารสนเทศของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จากกลุ่มตัวอย่าง 358 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบการรู้สารสนเทศของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความรู้ทักษะการรู้สารสนเทศในระดับดีมากในด้านซึ่งประกอบด้วย การกำหนดวิเคราะห์แนวคิดหลักและประเด็นย่อยของเรื่องที่ศึกษาได้ และระดับดีในด้านการรู้จักแหล่งทรัพยากรแต่ละประเภทได้

การวิเคราะห์ระดับการรู้สารสนเทศของนักศึกษาโดยเปรียบเทียบตามชั้นปีการศึกษา ผลการเรียน ประสบการณ์การเรียนรายวิชาการใช้ห้องสมุดและการรู้สารสนเทศ พบว่า นักศึกษามีระดับการรู้สารสนเทศจำแนกตามชั้นปีการศึกษา ผลการเรียน ประสบการณ์การเรียนรายวิชาการใช้ห้องสมุดและการรู้สารสนเทศ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำหรับปัญหาการรู้สารสนเทศของนักศึกษา พบว่า ปัญหาในด้านแหล่งและทรัพยากรสารสนเทศ และสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นปัญหาน้อย แต่ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ พบว่า นักศึกษามีปัญหาระดับมากในด้านเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ให้บริการมีจำนวนไม่เพียงพอ สภาพเครื่องคอมพิวเตอร์เก่าหรือชำรุด ใช้งานไม่สะดวกและระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของมหาวิทยาลัยขัดข้องบ่อย ทำให้ไม่สะดวก

สุพิศ บายคายคม (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา ผลการศึกษาพบว่า นิสิตมีความสามารถด้านการรู้สารสนเทศโดยรวมทุกมาตรฐานอยู่ในระดับปานกลาง โดยมาตรฐานที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มาตรฐานที่ 6 ความสามารถรู้สารสนเทศด้วยความเข้าใจและยอมรับประเด็นทางด้านวัฒนธรรม จริยธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย และสังคมที่แวดล้อมด้วยการใช้สารสนเทศ รองลงมา ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ความสามารถในการตระหนักถึงความต้องการสารสนเทศ มาตรฐานที่ 3 ความสามารถในการประเมิน

สารสนเทศ มาตรฐานที่ 5 ความสามารถในการประยุกต์สารสนเทศใหม่และสารสนเทศที่มีอยู่เดิมเพื่อสร้างแนวคิดใหม่หรือสร้างความเข้าใจใหม่ได้ มาตรฐานที่ 4 ความสามารถจัดการสารสนเทศที่รวบรวมหรือผลิตขึ้นมาได้ และมาตรฐานที่ 2 ความสามารถในการค้นหาสารสนเทศตามลำดับ

ผลการเปรียบเทียบนิสิตทั้ง 3 คณะ โดยรวมพบว่า นิสิตที่ศึกษาในคณะต่างกันมีความสามารถด้านการรู้สารสนเทศแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายมาตรฐาน พบว่า นิสิตที่ศึกษาในคณะต่างกันมีความสามารถด้านการรู้สารสนเทศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2 งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

Brown (1999) ได้ศึกษาเรื่อง ระดับการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ ในมหาวิทยาลัยโอคลาโฮมา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความสามารถทางการรู้สารสนเทศอยู่ในระดับสูง โดยเกิดความตระหนักว่าพวกเขาต้องการสารสนเทศที่มาช่วยในการทำวิจัย และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน สามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่ช่วยในการค้นหาสารสนเทศได้ โดยใช้ชื่อผู้แต่ง คำสำคัญที่เหมาะสมที่ใช้ในการค้นหา ทราบว่าจะใช้แหล่งทรัพยากรใดก่อนที่จะค้นหา และจะต้องมีเกณฑ์ในการประเมินสารสนเทศที่หามาได้ ตลอดจนมีการนำสารสนเทศไปใช้ในการสัมมนา ทำรายงาน และทำวิทยานิพนธ์ได้

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า นักศึกษามีความสามารถทางการรู้สารสนเทศได้โดยการสอนการใช้ห้องสมุด แม้ว่านักศึกษจะไม่ตั้งใจเรียน และจำไม่ได้ทั้ง ๆ ที่ได้รับการช่วยเหลือจากอาจารย์ในสาขาวิชาก็ตาม ดังนั้นจึงมีการเสนอแนะว่า โปรแกรมการสอนวิชาการใช้ห้องสมุดควรมีการแยกโปรแกรมการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยแยกผู้เรียนออกเป็นระดับเริ่มต้น ระดับกลาง และการค้นในระดับสูง จัดสอนให้ตรงกับความต้องการเฉพาะของนักศึกษา สอนให้ตรงตามความต้องการเฉพาะวิชา และสอนเบื้องต้นเกี่ยวกับอาชีพของนักศึกษาตลอดจนควรจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการศึกษาปัญหา การออกแบบปัญหาและหัวข้อการวิจัยในสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ

Hepworth (1999) ได้ศึกษาทักษะและการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีนอร์ท ประเทศสิงคโปร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์จากแบบสอบถามจากงานที่ทำและการสังเกต กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษากลุ่มที่ต้องทำโครงการค้นคว้าวิจัย โดยใช้วิธีการศึกษา 3 วิธี คือ 1) วิเคราะห์งานนักศึกษา 2) ทำการสัมภาษณ์ 3) สังเกตพฤติกรรมนักศึกษา จากการทำรายงาน วัตถุประสงค์ของการทำวิจัยเพื่อศึกษาวิธีคิดและพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีนอร์ท ประเทศสิงคโปร์ มีการรู้

สารสนเทศด้านพฤติกรรมและการแสวงหาสารสนเทศ อีกทั้งมีความสามารถและทักษะการค้นคืนสารสนเทศที่จำกัดและอยู่ในระดับน้อย ผลการวิจัยยังพิสูจน์ให้เห็นว่าการนำการรู้สารสนเทศและความสามารถดังกล่าวเข้าร่วมในหลักสูตรนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้นักศึกษาพัฒนาการรู้สารสนเทศและความสามารถดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

Caravello, Herschman and Mitchell (2001) ได้ทำการประเมินการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย : โครงการสำรวจความรู้ ความสามารถและทักษะการรู้สารสนเทศของห้องสมุด UCLA โดยใช้แบบทดสอบเพื่อวัดทักษะความรู้ของนักศึกษาในด้านทักษะเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ และการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ เป็นเครื่องมือประเมินความรู้ความสามารถและทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 500 คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้ความสามารถและทักษะการรู้สารสนเทศเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ และการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ โดยรวมของนักศึกษาแตกต่างกัน และระดับการรู้สารสนเทศโดยทั่วไปที่ได้จากการประเมิน พบว่า นักศึกษาร้อยละ 45.5 มีการรู้สารสนเทศในระดับต่ำ นักศึกษาร้อยละ 52.0 ไม่สามารถบ่งบอกแหล่งเพื่อค้นหาสารสนเทศได้ เมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรที่ศึกษา พบว่า

- 1) นักศึกษาที่ใช้ห้องสมุดบ่อยได้คะแนนจากการทำแบบทดสอบสูงกว่านักศึกษที่ใช้ห้องสมุดน้อย
- 2) นักศึกษาที่เรียนวิชาการใช้ห้องสมุด มีระดับการรู้สารสนเทศสูงกว่านักศึกษาที่ไม่เคยเรียนวิชาการใช้ห้องสมุด
- 3) นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ได้คะแนนจากการทำแบบทดสอบสูงกว่านักศึกษาระดับชั้นปีอื่นๆ และไม่พบความแตกต่างระหว่าง ชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3
- 4) นักศึกษาสาขามนุษยศาสตร์ ได้คะแนนจากการทำแบบทดสอบสูงกว่านักศึกษสาขาสังคมศาสตร์และสาขาวิทยาศาสตร์
- 5) นักศึกษาที่ใช้ฐานข้อมูลหนังสือได้มากได้คะแนนจากการทำแบบทดสอบสูงกว่านักศึกษที่ใช้ฐานข้อมูลน้อย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้มาตรฐานการรู้สารสนเทศ ของสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัย แห่งแห่งสหรัฐอเมริกา (The American of College and Research Libraries (ACRL)) เพียง 2 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 บุคคลผู้รู้สารสนเทศสามารถกำหนดชนิดและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการได้ และมาตรฐานที่ 2 บุคคลผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ

อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงสังเคราะห์ประเด็นที่ได้ศึกษาจากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นใน
ขอบข่ายของ 2 มาตรฐานดังกล่าว สามารถสรุปได้ดังนี้

1) การรู้สารสนเทศมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศ

1.1) มาตรฐานที่ 1 บุคคลผู้รู้สารสนเทศสามารถกำหนดชนิดและขอบเขตของ สารสนเทศที่ตนเองต้องการได้

จากการศึกษางานวิจัยของ Hepworth (1999) และ Caravello, Herschman and Mitchell (2001) ที่พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีมีการรู้สารสนเทศด้านการแสวงหาสารสนเทศอยู่ในระดับน้อย ซึ่งแตกต่างจากมูจลินทร์ ผลกล้า (2549) พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีมีการรู้สารสนเทศด้านการแสวงหาสารสนเทศอยู่ในระดับมาก จากการศึกษาวิจัยของ Hepworth (1999) และ Caravello, Herschman and Mitchell (2001) ที่พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีมีการรู้สารสนเทศด้านการแสวงหาสารสนเทศอยู่ในระดับน้อย ซึ่งแตกต่างจากมูจลินทร์ ผลกล้า (2549) พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีมีการรู้สารสนเทศด้านการแสวงหาสารสนเทศอยู่ในระดับมาก จากการศึกษาของมูจลินทร์ ผลกล้า (2549) เป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และมีการเรียนในวิชาบังคับมีเนื้อหาการสอนในส่วนของการกำหนดขอบเขตสารสนเทศเพื่อสืบค้นสารสนเทศ ส่งผลให้นักศึกษามีการรู้สารสนเทศด้านการแสวงหาสารสนเทศอยู่ในระดับมาก แตกต่างจาก Hepworth (1999) และ Caravello, Herschman and Mitchell (2001) ที่ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาทุกชั้นปี ซึ่งบางชั้นปีอาจจะไม่มีการเรียนในวิชาบังคับที่มีเนื้อหาการสอนในส่วนของการกำหนดขอบเขตสารสนเทศเพื่อสืบค้นสารสนเทศ

1.2) มาตรฐานที่ 2 บุคคลผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากการศึกษางานวิจัยพบว่า นักศึกษามีระดับการรู้สารสนเทศด้านการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอยู่ในระดับปานกลาง (ปภาดา เจียวก๊ก, 2547; มูจลินทร์ ผลกล้า, 2549; สุดาวดี ศรีสุตตา, 2549; Caravello, Herschman and Mitchell, 2001) แสดงว่านักศึกษาสามารถเข้าถึงสารสนเทศและมีการจัดการสารสนเทศได้ ถือว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จของมาตรฐานที่ 2 บุคคลผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) การเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศ

2.1) จำแนกตามเพศ

การเปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศของนักศึกษาโดยจำแนกตามเพศ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในระดับการรู้สารสนเทศตามตัวแปรเพศที่ศึกษา (ปภาดา เจียวก๊ก, 2547) การศึกษาของปภาดา เจียวก๊ก (2547) ได้อภิปรายผลไว้ว่า นักศึกษาไม่มีความแตกต่างกันในระดับการรู้สารสนเทศ เพราะการเรียนการสอนนั้นไม่ว่าจะนักศึกษาเพศชายหรือเพศหญิง จะมีการเรียนด้วยกัน มีเนื้อหาการเรียนเดียวกัน จึงไม่เกิดความแตกต่างตามตัวแปรเพศที่ศึกษา

2.2) จำแนกตามระดับชั้นปี

การเปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศของนักศึกษาโดยจำแนกตามระดับชั้นปี ปภาดา เจียวก๊ก (2547) พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในระดับการรู้สารสนเทศตามตัวแปรระดับชั้นปีที่ศึกษา ซึ่งต่างจากงานวิจัยของสุดาวดี ศรีสุตตา (2549) และ Caravello, Herschman and Mitchell (2001) ที่พบว่า นักศึกษาชั้นปีการศึกษาชั้นปี มีความแตกต่างกันในระดับการรู้สารสนเทศ ซึ่งความแตกต่างนั้นอาจจะเกิดขึ้นจาก เมื่อนักศึกษาชั้นปีสูงขึ้นก็จะมีประสบการณ์ในการสืบค้นสารสนเทศมากขึ้นส่งผลให้เกิดการรู้สารสนเทศมากขึ้น

2.3) จำแนกตามคณะที่ศึกษา

การเปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศของนักศึกษาโดยจำแนกตามคณะที่ศึกษา มุจลินทร์ ผลกล้า (2549) พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในระดับการรู้สารสนเทศตามตัวแปรคณะที่ศึกษา แต่เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาต่างคณะกันมีการรู้สารสนเทศในมาตรฐานที่ 2 แตกต่างกัน ส่วนปภาดา เจียวก๊ก (2547) และสุพิศ บายคายคม (2550) พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาต่างคณะกันมีการรู้สารสนเทศแตกต่างกัน จากการศึกษาของมุจลินทร์ ผลกล้า (2549) เป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ซึ่งการเรียนการสอนนั้นยังคงเป็นวิชาพื้นฐานในการเรียนระดับปริญญาตรี แตกต่างจากการศึกษาของปภาดา เจียวก๊ก (2547) และสุพิศ บายคายคม (2550) ที่ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาทุกชั้นปี ซึ่งเมื่อนักศึกษาชั้นปีสูงขึ้นการเรียนการสอนในแต่ละคณะของจะแตกต่างกันในแต่ละชั้นปีจึงทำให้เกิดความแตกต่างขึ้น

2.4) จำแนกตามประสบการณ์ในการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดและการรู้สารสนเทศ

การเปรียบเทียบระดับการรู้สารสนเทศของนักศึกษาโดยจำแนกตามประสบการณ์ในการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดและการรู้สารสนเทศ มุจลินทร์ ผลกล้า (2549) พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในระดับการรู้สารสนเทศตามตัวแปรประสบการณ์ในการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดและการรู้

สารสนเทศ ส่วนสุควาดี ศรีสุคตา (2549) พบว่า นักศึกษามีระดับการรู้สารสนเทศจำแนกตาม ประสิทธิภาพการเรียนรายวิชาการใช้ห้องสมุดและการรู้สารสนเทศ แตกต่างกัน และ Caravello, Herschman and Mitchell (2001) พบว่า นักศึกษาที่มีประสิทธิภาพในการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดและการรู้สารสนเทศ มีระดับการรู้สารสนเทศสูงกว่านักศึกษาที่ไม่มีประสิทธิภาพในการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดและการรู้สารสนเทศ จากการศึกษาของมูจลินทร์ ผลกล้า (2549) เป็นการศึกษาจากกลุ่ม ตัวอย่างนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ซึ่งนักศึกษามีประสิทธิภาพในการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดและการรู้สารสนเทศนั้นอาจจะมีประสิทธิภาพในการสืบค้นสารสนเทศน้อยจึงมีการรู้สารสนเทศไม่แตกต่างจาก นักศึกษาที่ไม่มีประสิทธิภาพในการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดและการรู้สารสนเทศ แตกต่างจากการศึกษาของสุควาดี ศรีสุคตา (2549) และ Caravello, Herschman and Mitchell (2001) ที่ศึกษาจาก กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาทุกชั้นปี ซึ่งเมื่อนักศึกษาชั้นปีสูงขึ้นก็จะมีประสิทธิภาพในการสืบค้นสารสนเทศ มากขึ้นส่งผลให้เกิดการรู้สารสนเทศมากขึ้น จึงทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างนักศึกษาที่มีและไม่มี ประสิทธิภาพในการเรียนวิชาการใช้ห้องสมุดและการรู้สารสนเทศ

มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

1. ข้อมูลทั่วไปของมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์

มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ เป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแห่งใหม่ใน ภาคใต้ ซึ่งหลอมรวมสถาบันในระดับอุดมศึกษาในจังหวัดนราธิวาสเข้าด้วยกันคือ วิทยาลัยเทคนิค นราธิวาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีนราธิวาส สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา วิทยาลัยการอาชีพตากใบ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนราธิวาส สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข เปิดสอนทั้งในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และระดับปริญญาตรี มีการจัดทำหลักสูตรที่สนับสนุนให้ผู้เรียน ได้นำความรู้ไปใช้พัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชนของตนเอง และ เน้นการ จัดการเรียนการสอนที่ใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน ให้ สะดวกยิ่งขึ้น (มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 2553ค) ซึ่งได้เปิดสอนในระดับปริญญาตรี จำนวนทั้งสิ้น 5 คณะ 1 สถาบัน ได้แก่ คณะแพทยศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ คณะเกษตรศาสตร์ และสถาบันอิสลามและอาหรับศึกษา

2. การจัดการเรียนการสอนด้านการแสวงหาสารสนเทศ และการรู้สารสนเทศ

การจัดการเรียนการสอนด้านการแสวงหาสารสนเทศ และการรู้สารสนเทศ ของมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มีรายวิชาที่เกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดและการรู้สารสนเทศ คือ การค้นคว้าสารสนเทศและการเขียนงานทางวิชาการ (Information Searching and Academic Writing) รหัสวิชา 11-024-220 ซึ่งอยู่ในหมวดรายวิชาศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เป็นรายวิชาเลือกเสรี มีรายละเอียดของรายวิชา ดังนี้

1) จุดมุ่งหมายของรายวิชา

นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศ และทรัพยากรสารสนเทศ สามารถเรียกใช้สารสนเทศในการเสาะแสวงหาความรู้เพื่อนำมาเขียนรายงานทางวิชาการ ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

2) วัตถุประสงค์ในการพัฒนา / ปรับปรุงรายวิชา

นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศและทรัพยากรสารสนเทศ สามารถเรียกใช้สารสนเทศในการเสาะแสวงหาความรู้เพื่อนำมาเขียนรายงานทางวิชาการ ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประยุกต์ใช้ความรู้ในการเรียนรู้ศาสตร์สาขาอื่นๆ และการดำเนินชีวิตประจำวัน

3) คำอธิบายรายวิชา

แหล่งทรัพยากรสารสนเทศ การค้นคว้าและรวบรวมสารสนเทศ การบันทึกเพื่อวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูล การเรียบเรียงรายงานทางวิชาการ และการเขียนเอกสารอ้างอิง

หลังจากเรียนในรายวิชา การค้นคว้าสารสนเทศและการเขียนงานทางวิชาการ (Information Searching and Academic Writing) รหัสวิชา 11-024-220 ความรู้ที่นักศึกษาต้องได้รับคือ ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรสารสนเทศ การค้นคว้าและรวบรวมสารสนเทศ การบันทึกเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล การเรียบเรียงรายงานทางวิชาการ และการเขียนเอกสารอ้างอิงในงานวิชาการ (กองส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 2554)

สำหรับกิจกรรมการพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะในการสืบค้นสารสนเทศ ทางมหาวิทยาลัยได้จัดให้มีโครงการแนะนำและส่งเสริมการใช้ห้องสมุด สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่เข้ารับการปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ ในภาคเรียนที่ 1 เป็นประจำทุกปี เพื่อให้ให้นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการมีความรู้และทักษะในการสืบค้นสารสนเทศจากเครือข่าย อินเทอร์เน็ต และสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถศึกษาค้นคว้าสารสนเทศมาประกอบการศึกษาได้ด้วยตนเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ และการรู้สารสนเทศ

จากการศึกษาตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ของนักสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นตัวแบบพื้นฐานที่เอลลิสพัฒนาขึ้นจากผลการวิจัยพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ของนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ในปี ค.ศ. 1987 และ ค.ศ. 1989 ตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย พฤติกรรม 6 ประการ (Ellis, D., 1989) คือ

1) การเริ่มต้น (Starting) เป็นการเริ่มต้นกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ โดยอาจเป็นการทำงานชิ้นใหม่หรือสนใจศึกษาหาความรู้ในเรื่องใหม่ ซึ่งผู้แสวงหาสารสนเทศอาจเริ่มต้นจากการสอบถามเพื่อนร่วมงานหรือผู้รู้ การอ่านตำราพื้นฐานเรื่องนั้น ๆ เป็นต้น

2) การเชื่อมโยงร้อยเรียง (Chaining) เป็นการเชื่อมโยงสารสนเทศจากการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม โดยอาจเป็นการเชื่อมโยงย้อนหลัง (Backward Chaining) คือเชื่อมโยงจากรายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรมในเอกสารที่มีอยู่ หรือการเชื่อมโยงข้างหน้า (Forward Chaining) คือเชื่อมโยงว่ามีเอกสารใดอ้างอิงถึงเอกสารที่มีอยู่บ้าง

3) การสำรวจเลือกดู (Browsing) เป็นการค้นหาโดยมีเรื่องที่ต้องการหรือสนใจอยู่อย่างกว้าง ๆ จึงต้องสำรวจบริการเวียนสารบรรณวารสารในสาขาวิชาที่สนใจ เพื่อเลือกดูบทความที่อาจตรงกับความสนใจเฉพาะได้ เป็นการเลือกดูอย่างผ่าน ๆ ซึ่งต่างจากการค้นแบบเฉพาะเจาะจง (Specific Searching) ที่ค้นจากหัวข้อหรือชื่อเรื่องโดยตรง

4) การแยกแยะ (Differentiating) เป็นการแยกแยะสารสนเทศที่แสวงหาได้ โดยใช้เกณฑ์ต่าง ๆ เช่น ชื่อผู้แต่ง ชื่อวารสาร ฯลฯ เป็นเกณฑ์เพื่อกรองสารสนเทศที่แสวงหาได้

5) การตรวจตรา (Monitoring) เป็นการตรวจตราวรรณกรรมหรือสารสนเทศใหม่ในสาขาวิชาหรือแวดวงวิชาการที่ตนสนใจและคุ้นเคย เช่น การติดตามจากรายชื่อหนังสือใหม่ของสำนักพิมพ์ในสาขาวิชานั้น ๆ การติดตามอ่านวารสารบางรายชื่อทุกฉบับที่ตีพิมพ์ การติดต่อสื่อสารกับนักวิจัยหรือนักวิชาการที่ตนรู้จัก เป็นต้น

6) การดึงสารสนเทศออกมา (Extracting) เป็นการดึงสารสนเทศที่ต้องการจากรายงานการวิจัยบทความวารสาร หนังสือ ฐานข้อมูลดัชนี หรือเอกสารประกอบการประชุม ซึ่งเป็นสารสนเทศเพียงบางส่วนในเอกสารที่สามารถนำไปใช้ได้ทันที เช่น สถิติค่ากล่าวหรือคำพูดสำคัญ ผลการศึกษา ผลวิจัย ฯลฯ ผู้แสวงหาสารสนเทศจำเป็นต้องระบุเอกสารที่มีสารสนเทศที่ต้องการเสียก่อน จึงจะสามารถดึงสารสนเทศออกมาได้

การศึกษามาตรฐานการรู้สารสนเทศของสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัยแห่งอเมริกา The American of College and Research Libraries (ACRL) ใน 5 มาตรฐานคือ

มาตรฐานระดับที่ 1 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถกำหนดลักษณะและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้

มาตรฐานระดับที่ 2 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

มาตรฐานระดับที่ 3 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ และผสมผสานสารสนเทศที่เลือกสรรแล้วให้เข้ากับฐานความรู้เดิมและระบบคุณค่าของตนเอง (Value system) ได้

มาตรฐานระดับที่ 4 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศแต่ละคนหรือกลุ่มสมาชิกสามารถใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้

มาตรฐานระดับที่ 5 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าใจประเด็นทางด้านเศรษฐศาสตร์ กฎหมายและสังคมที่เกี่ยวกับการใช้สารสนเทศ รวมทั้งการเข้าถึง และการใช้สารสนเทศอย่างมีจริยธรรมและถูกกฎหมาย

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศตามตัวแบบพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นตัวแบบพื้นฐานที่เอลิสพัฒนาขึ้น นั้นมีความสัมพันธ์กับมาตรฐานการรู้สารสนเทศของสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัยแห่งอเมริกาใน 2 มาตรฐานคือ มาตรฐานระดับที่ 1 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถกำหนดลักษณะและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้ และ มาตรฐานระดับที่ 2 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ซึ่งสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ได้ดังตารางที่ 1

ตาราง 1 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ และการรู้สารสนเทศ

ตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหา สารสนเทศ ของนักสังคมศาสตร์	มาตรฐานการรู้สารสนเทศของสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและ วิจัยแห่งอเมริกา
1. การเริ่มต้น (Starting) 2. การเชื่อมโยง (Chaining)	มาตรฐานระดับที่ 1 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถกำหนด ลักษณะและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้
3. การสำรวจเลือกดู (Browsing) 4. การแยกแยะ (Differentiating) 5. การตรวจตรา (Monitoring) 6. การดึงสารสนเทศออกมา (Extracting)	มาตรฐานระดับที่ 2 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึง สารสนเทศที่ต้องการใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมี ประสิทธิผล

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ และการรู้สารสนเทศ เป็นดังนี้ คือ

1) การเริ่มต้น (Starting) สามารถตอบตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของมาตรฐานระดับที่ 1 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถกำหนดลักษณะและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการ คือ

1.1) นักศึกษาสามารถกำหนดและอธิบายสารสนเทศที่ต้องการ ได้อย่างชัดเจน ซึ่งผลลัพธ์ ที่ได้คือ

1.1.1) สามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวเรื่องในการทำวิจัยหรือสารสนเทศที่ตนเองต้องการค้นหาในห้องเรียน กับครูผู้สอน กับกลุ่มกิจกรรม และแสดงความคิดเห็นผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้

1.1.2) สามารถพัฒนาความต้องการเนื้อหาของงานวิจัยของตนเองเป็นคำพูดได้และตั้งคำถามการวิจัยได้

1.1.3) สามารถค้นหาแหล่งสารสนเทศที่จะนำมาสนับสนุนหัวข้องานวิจัยของตนเองได้

1.1.4) สามารถกำหนดหรือปรับปรุงสารสนเทศที่ตนเองต้องการได้

1.1.5) สามารถอธิบายและแยกแยะแนวคิดหลักและคำศัพท์ที่จะใช้ในการอธิบายถึงสารสนเทศที่ตนเองต้องการได้

1.1.6) สามารถตระหนักรู้ว่าการผลิตสารสนเทศชิ้นใหม่ สามารถทำได้โดยนำสารสนเทศที่มีอยู่ในปัจจุบันมาเชื่อมโยงกับความคิดดั้งเดิม การทดลอง หรือการวิเคราะห์ ทำให้เกิดสารสนเทศชิ้นใหม่ได้

1.2) นักศึกษาสามารถระบุชนิดและรูปแบบที่หลากหลายของแหล่งสารสนเทศที่จะใช้ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้คือ

1.2.1) รู้ว่าสารสนเทศที่เป็นทางการ (Formally) และไม่เป็นทางการ (Informally) ถูกผลิตขึ้นอย่างไร มีการจัดการอย่างไร และถูกเผยแพร่อย่างไรบ้าง

1.2.2) ตระหนักว่าความรู้สามารถถูกจัดแบ่งได้ตามสาขาวิชาซึ่งช่วยให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ง่ายยิ่งขึ้น

1.2.3) สามารถจำแนกคุณค่าและความแตกต่างของแหล่งสารสนเทศที่มีศักยภาพ (Potential Resources) ที่อยู่ในรูปแบบที่หลากหลายได้ เช่น สื่อผสม (Multimedia) ฐานข้อมูล เว็บไซต์ ชุดข้อมูล ไลบรารี วัสดุ และสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ

1.2.4) สามารถจำแนกวัตถุประสงค์และผู้ใช้แหล่งสารสนเทศที่มีศักยภาพเหล่านั้นได้ เช่น ความแตกต่างระหว่างแหล่งสารสนเทศที่ได้รับความนิยมและแหล่งสารสนเทศทางวิชาการได้ แยกความแตกต่างระหว่างแหล่งสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันและแหล่งสารสนเทศที่เป็นประวัติศาสตร์ได้

1.2.5) สามารถแยกความแตกต่างของแหล่งสารสนเทศปฐมภูมิและแหล่งสารสนเทศทุติยภูมิได้ พร้อมทั้งสามารถตระหนักรู้ได้ว่าแหล่งแต่ละชนิดนั้นจะใช้งานอย่างไรและมีความสำคัญต่างกันอย่างไร

1.2.6) สามารถเข้าใจว่าสารสนเทศควรได้มาจากข้อมูลดิบจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

2) การเชื่อมโยง (Chaining) สามารถตอบโต้บ่งชี้ความสำเร็จ ของมาตรฐานระดับที่ 1 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถกำหนดลักษณะและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้ คือ

2.1) นักศึกษาสามารถตระหนักถึงค่าใช้จ่ายและผลประโยชน์ในการได้มาซึ่งสารสนเทศที่ตนเองต้องการได้ ผลลัพธ์ที่ได้

2.1.1) สามารถพิจารณาความเป็นไปได้ในการได้มาซึ่งสารสนเทศที่ต้องการและขยายขอบเขตกระบวนการค้นหาสารสนเทศจากแหล่งอื่น ๆ ได้ เช่นการยืมระหว่างห้องสมุด

2.1.2) สามารถพิจารณาความเป็นไปได้ในการได้มาซึ่งสารสนเทศภาษาอื่น เพื่อรวบรวมสารสนเทศที่ต้องการเพิ่มเติมและสามารถเข้าใจบริบทของสารสนเทศได้

2.1.3) สามารถวางแผนและกำหนดระยะเวลาในการแสวงหาสารสนเทศที่ต้องการ

2.2) นักศึกษาสามารถบงการประเมินธรรมชาติของสารสนเทศและการขยายความต้องการสารสนเทศได้ ผลลัพธ์ที่ได้

2.2.1) สามารถบงการว่าสารสนเทศที่มีอยู่ในเบื้องต้นสามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างชัดเจน หรือต้องการการปรับปรุงใหม่

2.2.2) สามารถอธิบายเกณฑ์มาตรฐานในการตัดสินใจใช้สารสนเทศหรือเลือกสารสนเทศได้

3) การสำรวจเลือกดู (Browsing) สามารถตอบด้ว้ความสำเร็จ ของมาตรฐานระดับที่ 2 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลคือ

3.1) นักศึกษาเลือกวิธีการหรือระบบการค้นคืนสารสนเทศที่เหมาะสม เพื่อการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ ผลลัพธ์ที่ได้

3.1.1) สามารถจำแนกวิธีการค้นหาสารสนเทศอย่างมีหลักการได้อย่างเหมาะสม

3.1.2) สามารถสำรวจถึงผลดีและความเหมาะสมของวิธีการค้นหาสารสนเทศอย่างมีหลักการต่าง ๆ ได้

3.1.3) สามารถคัดเลือกแนวทางการเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการจากวิธีการค้นหาสารสนเทศอย่างมีหลักการหรือใช้ระบบการค้นคืนสารสนเทศที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพได้

4) การแยกแยะ (Differentiating) สามารถตอบด้ว้ความสำเร็จ ของมาตรฐานระดับที่ 2 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลคือ

4.1) นักศึกษากำหนดกลยุทธ์การค้นคืนสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ที่ได้

4.1.1) สามารถพัฒนาวางแผนการวิจัยให้สอดคล้องกับวิธีการในการสำรวจสารสนเทศที่ต้องการอย่างเหมาะสม

4.1.2) สามารถกำหนดคำค้น (Keywords) คำที่มีความหมายเหมือนกัน (Synonyms) และคำที่ความหมายเกี่ยวข้อง (Related Terms) ที่ต้องการใช้สำหรับสืบค้นสารสนเทศที่ต้องการได้

4.1.3) สามารถเลือกศัพท์ควบคุม (Controlled Words) ที่ใช้ในสาขาวิชาหรือใช้ในแหล่งสารสนเทศที่ใช้ค้นคืนได้

4.1.4) สามารถสร้างกลยุทธ์การสืบค้น โดยใช้คำสั่งสืบค้นที่เหมาะสมกับระบบการค้นคืนสารสนเทศได้ เช่น การใช้ตรรกะบูลีน การตัดคำ การกำหนดระยะห่างของคำในเครื่องมือสืบค้นบนอินเทอร์เน็ต (Search Engines)

4.1.5) สามารถใช้กลยุทธ์การสืบค้นที่เหมาะสมกับระบบการค้นคืนสารสนเทศที่มีหลากหลาย

4.1.6) สามารถสืบค้นโดยเลือกใช้วิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสาขาวิชา

5) การตรวจตรา (Monitoring) สามารถตอบโต้บ่งชี้ความสำเร็จ ของมาตรฐานระดับที่ 2 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลคือ

5.1) นักศึกษาสามารถค้นคืนสารสนเทศออนไลน์หรือสารสนเทศจากบุคคลโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย ผลลัพธ์ที่ได้

5.1.1) สามารถใช้ระบบการสืบค้นที่หลากหลายเพื่อการค้นคืนสารสนเทศที่อยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกันได้

5.1.2) สามารถใช้ระบบการจัดหมวดหมู่ทรัพยากรหรือระบบอื่น ๆ เช่น วรรณคดี หรือระบบเลขหมู่ เพื่อใช้ในการเข้าถึงสารสนเทศในห้องสมุดหรือแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ

5.1.3) สามารถใช้บริการออนไลน์แบบพิเศษ (Specialized Online) หรือบริการผู้ใช้ส่วนบุคคล (In Personal Services) ที่มีในสถาบันเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศที่ต้องการได้ เช่น บริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการจัดส่งเอกสารสมาคมวิชาชีพ (Professional Association) หน่วยงานวิจัยของสถาบัน (Institutional Research Offices) แหล่งข้อมูลชุมชน (Community Resources) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา เป็นต้น

5.1.4) สามารถใช้การสำรวจ การส่งจดหมาย การสัมภาษณ์ หรือรูปแบบอื่นของเครื่องมือเพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศเบื้องต้นที่ต้องการได้

5.2) นักศึกษาสามารถปรับปรุงกลยุทธ์การค้นคืนให้เหมาะสมตามความจำเป็น ผลลัพธ์ที่ได้

5.2.1) สามารถประเมินปริมาณ คุณภาพ และผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องจากการสืบค้นเพื่อเลือกระบบการค้นคืนสารสนเทศที่เหมาะสม หรือเลือกที่เหมาะสมในการสืบค้น

5.2.2) สามารถกำหนดปัญหาในการค้นคืนสารสนเทศและตัดสินใจปรับปรุงกลยุทธ์การสืบค้นใหม่ได้ ถ้าจำเป็น

5.2.3) สามารถเริ่มต้นสืบค้นใหม่อีกครั้งโดยใช้กลยุทธ์การสืบค้นที่ปรับปรุงใหม่ได้

6) การดึงสารสนเทศออกมา (Extracting) สามารถตอบโต้บังคับซึ่งความสำเร็จ ของมาตรฐานระดับที่ 2 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล คือ

6.1) นักศึกษาสามารถคัดลอก บันทึกและจัดการสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศได้

6.1.1) สามารถเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการคัดลอกสารสนเทศที่ต้องการได้ เช่น ฟังก์ชันของโปรแกรมในการคัดลอก (Copy) และวาง (Paste) การถ่ายเอกสาร การใช้สแกนเนอร์ (Scanner) การใช้อุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง

6.1.2) สามารถสร้างระบบสำหรับการจัดการสารสนเทศ

6.1.3) สามารถบอกความแตกต่างของประเภทของแหล่งสารสนเทศที่ถูกลำไปอ้างอิงและเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบการอ้างอิงแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ ได้

6.1.4) สามารถจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกันไว้ใช้อ้างอิงในครั้งต่อไปได้

6.1.5) สามารถใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายในการจัดการสารสนเทศที่ได้รับการคัดเลือกและถูกจัดระบบไว้แล้วได้

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้เลือกใช้ตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์เพื่อออกแบบตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของผู้วิจัย เนื่องจาก เป็นตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศที่เป็นสากล นักวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์พึงกระทำ และเหมาะสมกับมาตรฐานการรู้สารสนเทศของสมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและวิจัยแห่งอเมริกา สามารถแสดงให้เห็นว่าเมื่อนักศึกษามีการแสวงหาสารสนเทศตามตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ก็จะส่งผลให้เกิดการรู้สารสนเทศได้ ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้ 2 มาตรฐานคือ

มาตรฐานระดับที่ 1 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถกำหนดลักษณะและขอบเขตของสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้

มาตรฐานระดับที่ 2 นักศึกษาผู้รู้สารสนเทศสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการทำวิจัยครั้งนี้